

§ 4.

Till bordläggning anmäldes Stats-Utskottets Utlåtanden N:is 61—65, Bevillnings-Utskottets Utlåtanden N:is 13—15, Lag-Utskottets Utlåtande N:o 63 samt Riksdagens Kansli-Deputerades Memorial N:o 5.

§ 5.

På Herr Talmannens förslag beslöt Kammarerna, att de i nästföregående § omnämnda ärenden skulle sättas främst på föredragningslistan, för att vid nästa sammanträde till bordläggning anmälas.

Kammarernas ledamöter åtskiljdes klockan nära 10 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Onsdagen den 10 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

De vid Kammarernas sammanträden den 4 och 6 uti innevarande månad hållna protokoll samt protokollsutdrag rörande Kammarernas vid behandlingen af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 12 den 8 i denna månad fattade beslut upplästes och godkändes.

§ 2.

På begäran beviljade Kammarerna ledighet från riksdagsgöromålen åt Herr *Matts Pehrsson* under 10 dagars tid, räknad från den 14 dennes.

§ 3.

Föredrogos och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser till Kongl. Maj:t:

N:o 25, i anledning af väckta motioner, angående dels upphörande af, dels lindring uti inrikes fyr- och båkafgifter;

N:o 26, i anledning af Kongl. Maj:ts nädiga Proposition, om tillåtelse för Göteborgs stad att få inlösa eganderätten till kronosäteriet ett mantal Sannegården; och

N:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående skatteförsäljning af Östra kronoallmanningen i Örebro län, för afslutande af regleringen rörande de så kallade frisocknarnes tjänstbarheter till Dylta svafvelbruk.

§ 4.

Följande, förut en gång bordlagda och, enligt Kammarens, i näst-föregående sammanträde fattade beslut, på föredragningslistan främst uppförda Utskotts-Utlåtanden, Betänkanden och Memorial blefvo nu ånyo föredragna och för andra gången bordlagda, nemligen Stats-Utskottets N:is 61—65; Bevillnings-Utskottets N:is 13—15; Lag-Utskottets N:o 63 samt Riksdagens Kansli-Deputerades Memorial N:o 5; — hvarjemte Kammaren, med bifall till den framställning, som, enligt öfverenskommelse vid sednaste talmanssammanträde, af Herr Talmannen nu gjordes, beslöt, att Stats- och Bevillnings-Utskottens ofvannämnda Utlåtanden och Memorial skulle i den ordning, hvori de här ofvan blifvit uppräknade, nästa Fredag å föredragningslistan upptagas framför öfriga derå nu antecknade ärenden, för att, i mån som de medhinnas, till slutlig handläggning då förekomma.

§ 5.

Föredrogs ånyo Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 11, angående allmänna bevillningen.

Härvid förekommo:

Artikeln II.

Utskottets yttrande under § 2, i anledning af Herr von Gejers motion, rörande betrielse från fastighetsbevillning för militieboställen, som besittes på lön, m. m.

Bifölls.

Utskottets hemställan under § 8, rörande Herr Sjögrens der omförmälda motion.

Bifölls.

§ 15.

Med anledning af Utskottets här gjorda hemställan begärdes ordet af nedanuppräknade ledamöter, hvilka yttrade:

Herr Medin: De motioner, som afse denna §, hafva så mycken slägtskap med hvarandra, att jag anser, det öfverläggningen bör omfatta dem samtidigt. Jag skall framdeles, då min motion kommer under behandling, taga mig friheten att uppläsa min emot Utskottets förevarande hemställan Betänkandet bifogade reservation, nu vill jag hålla mig till Herr von Schulzenheims motion. Jag tror äfven, att denna motion har goda skäl för sig, och jag påyrkar, med anledning af hvad min och öfriga reservationer vid § innehålla — och hvilket innehåll åtminstone flertalet af Kammarens ledamöter torde känna, hvadan jag, då reservationerna äro långa, icke skall fordra deras uppläsning — återremiss af §:n, under förhoppning att Utskottet, efter närmare tagen kännedom om förhållandena, skall inkomma med något antagligt förslag i frågan.

Herr Wener: Bevillings-Utskottet säger å sidan 5: att Riksbankens sedelemission nedgått till ett lägre belopp, än den utgjorde år 1834, men att likväl Riksbankens rörelsevinst vuxit till mera än dubbla beloppet, och att berörda vinst, som år 1855, då Riksbankens sedelemission uppgick till öfver 58,000,000 R:dr, utgjorde endast 1,187,410 R:dr 62 öre, deremot år 1865, då sedelemissionen sjunkit till 30,509,648 R:dr, uppgick till 1,860,359 R:dr 52 öre, och hvaraf den slutsats drages, att Riksbankens vinst ej är direkt beroende af dess sedelemission. Att den ej helt och hållet är beroende af sedelemissionen, vill jag visst icke bestrida, då flera andra orsaker medverka, men att densamma högeligen inverkar, vågar jag påstå, och detta hufvudsakligen i stöd af de tabeller Bevillings-Utskottet vidfogat sitt Betänkande.

Af tabellen N:o 1 synes, att privatbankernas utelöpande sedlar år 1865 utgjorde 33,491,825 R:dr, då deremot Riksbankens endast utgjorde 30,509,649 R:dr, hvaremot Riksbankens år 1834 med en grundfond af endast 15,000,000 R:dr utgjorde 45,419,000 R:dr. Beräknar man nu, att dessa privatbanker, för att honorera sina utelöpande sedlar, måste hålla en vaxlingskassa af 10,000,000 R:dr, hade de ändock öfver 23,000,000 R:dr räntefria penningar. Då det dock måste antagas, att de i och för sin öfriga rörelse måste hålla något större Riksbankskassa, vill jag ej antaga, att de förtjenat mera än ungefär 4 procent å dessa 23,000,000 R:dr, som dock utgör en summa af 920,000 R:dr.

Af tabellen N:o 2 synes, att samma banker år 1865 hade en gemensam vinst å sin rörelse af 2,730,167 R:dr, och hvarföre de skattade till Staten efter så väl andra som tredje artikeln endast 93,418 R:dr 10 öre. Samma tabell upplyser äfven, att de omnämnda år hade ett gemensamt grundfondskapital af 27,048,500 R:dr. Sammanställer man nu dessa siffror, finner man, att hade Riksbanken år 1865 haft ensam sedelutgifningsrätt, hade den, med den ökade grundfonden emot år 1834, år 1865 bort kunna hafva utelöpande sedlar för ett belopp af 55,000,000 R:dr, hvilket i det närmaste motsvarar så väl Riksbankens som de enskilda bankernas utelöpande sedelstock, när de i enskilda bankerna ineliggande 10,000,000 R:drs vaxlingskassa afräknas, och skulle då Bankens vinst med all säkerhet hafva ökats med minst 1,000,000 R:dr, så framt räntefoten varit densamma och den för öfrigt ställts efter samma grunder. Detta visar sig ock tydligen deraf, att privatbankerna med sedelutgifningsrätt med sin gemensamma grundfond af ungefär 27,000,000 R:dr förtjenat ungefärligen 2,700,000 R:dr, då Riksbanken med ungefär samma kapital endast förtjenat 1,800,000 R:dr.

Då nu privatbankerna genom sin sedelutgifningsrätt innehafva i strid med grundlagen ett monopol, hvarigenom de på det allmännas bekostnad göra vinst, anser jag full rättvisa fordra, att de beskattas för denna vinst. Herrar von Schulzenheims och Medins motioner tyckas vid första påseendet ej leda till en rättvis beskattning, ithy att de banker, som hafva största rörelsen och förtjena mest, ej begagna sin sedelutgifningsrätt i samma proportion som vid andra banker; men då, enligt min tanke, just sedelutgifningsrätten bör vara föremål för beskattningen, kan jag ej annat än instämma i deras förslag, att densamma bör beskattas, och då jag anser Herr von Schulzenheims förslag vara mindre praktiskt än Herr Medins, får

jag föreslå, att hans yrkande må läggas till grund för beskattningen, och anhålla om återremiss, för att Bevillnings-Utskottet må utarbeta förslag till beskattning i detta syfte.

Herr Peter Petersson: Det finnes säkerligen inom vårt land icke någon industrirörelse, det vare sig af jordbruk, yrke eller handel, som inbringar större eller lättare inkomst än den de enskilda bankerna, som fått sig tillerkänd sedelutgifningsrätt, tillskynda sina lottegarer, helst man med visshet känner, att dessa årligen erhålla minst 12 å 15 procent behållning på sina lotter, och jag tror, att hvarken enskild eller bolagsrörelse med sådan vinst erlägger så ringa afgift till Staten som privatbankerna, hvarföre jag anser mig hafva allt skäl att yrka återremiss af Utskottets hemställan på de skäl och grunder, Herr Medin i sin reservation har framlagt.

Herr Carl Ifvarsson: Äfven jag anser lika med föregående talare, att sedelutgifningsrätten hos privatbankerna bör beskattas högre än som sker, helst denna medför icke obetydlig vinst för bankdelegare. Likväl tror jag ej, att det sätt, motionärerne Herrar von Schulzenheim och Medin föreslagit för höjande af denna beskattning, är det rätta, ty intendera af dessa förslag skulle, efter mitt förmenande, taga sig bra ut i praktiken. Det är och skall alltid blifva svårt att skilja emellan den vinst bankerna erhålla genom sedelutgifningen, och den de få af annan sin rörelse, och här är nu ej fråga om att beskatta all bankernas rörelse, enär för den, som icke utgöres af sedelemissionen, men på hvilken de jemväl draga vinst, beskattas efter andra artikeln bevillningsförfordningen redan förut. Då här nu endast är fråga om beskattning å sedelutgifningen, och denna bör beräknas efter tredje artikeln, så tror jag, att man också bör stadna vid att endast beskatta sedelemissionen och hålla sig dervid. Gör man det, så torde nu gällande beskattningsgrund vara den lämpligaste. Man behöfver endast höja skatten såsom exempelvis från 2 R:dr till 5. Här är nu fråga icke blott om beskattningens olikhet, utan jemväl om att sätta ett korrektiv mot fluktuationerna i afseende å sedelutgifningen. Dessa verka skadligt, och därför torde det vara skäl att bibehålla nu gällande grund för bankernas beskattning. Det kan omöjligt vara gagneligt att låta bankerna ena tiden af året utsläppa en massa sedlar och den andra tiden draga in ett opropotionerligt belopp af sina sedlar, och sådant skulle tilläfvantys mera än hittills inträffa med förändrad grund för beskattningen. Derröre vill jag ej gerna frångå den grund för beskattningen, vi nu ega. Dock önskar jag återremiss, på det Utskottet än ytterligare må få pröfva förhållandena och föreslå någon lämplig höjning i beskattningen för de sedelutgifvande bankerna, enär dessa ovilkorligen förtjena mycket på sin utgifningsrätt.

Herr Jöns Pehrsson: Det förefaller mig verkligen underligt, huru Utskottet kunnat i förevarande fall komma till det resultat, som nu ligger framför oss, helst om man tager i betraktande till huru högt belopp alla andra näringar beskattas. Dessa sedelutgifvande privatbanker inbringa 10 procent och oftast mera i ren vinst; nästan alla penningemenniskor, som

dertill äro i tillfälle, ingå i dem såsom delegare, emedan de utgöra ett beqvämare sätt än det vanliga att förtjena penningar på, och emedan de lemna så hög ränta på de insatta medlen. Också kan svårigen nekas, att ju icke bankrörelse utgör det snart sagdt lättaste sättet att förtjena penningar på, hvarför och då bevillningsinkomsten nu så väl behöfves, så böra dessa institutioner också rättvist beskattas. Jag yrkar, instämmande med Herr Medin, återremiss af Utskottets förslag.

Herr Grefve Posse: Jag är fullt förvissad derom, att alla Kammarrens ledamöter ganska väl inse, det privatbankernas rörelse, särdeles deras bland dem, som hafva och begagna sedelutgifningsrätt, bär sig särdeles väl, och de synas således, efter mitt förmenande, böra rättvist beskattas, särdeles hvad sedelemissionen beträffar. Denna emissionsrätt är ett särskildt privilegium och bör derföre också högre beskattas. Jag tror dock ej, att beskattningen bör tillvägabringas på det sätt, den nu försiggår, det vill säga genom en särskild afgift för hvart tusende riksdaler, som i sedlar äro utelöpande. Icke heller tror jag, att det förslag, Herr Medin framställt, är det rätta, helst inkomsten utaf sedelutgifningen är svår att beräkna, ej ens approximativt. Ständiga brister skulle af en sådan beräkning föranledas. Det visar sig dessutom af de Betänkandet bifogade tabellerna, att Riksbankens vinst alldeles icke står i förhållande till denna banks utelöpande sedelmassa. Redan detta synes ådagalägga skäl för den satsen, att den af Herr Medin föreslagna beskattningsgrunden icke är den rätta. Detta har jag velat förutskicka, på samma gång jag likväl erkänner, att enskilda bankernas rörelse tål vid en högre beskattning. För att få grunden för denna så rättvis som möjligt, vill jag sluta mig till den mening, som Herr Almqvist, uti sin Betänkandet vidfogade reservation, uttalat och som går ut på, att, sedan bevillning efter andra artikeln i bevillningsstadgan utgått med *en* procent af behållna inkomsten, från denna behållning afföras 6 procent å lottegarnes till banken inbetalade aktiekapital, hvarefter den öfriga bevillningen påföres med en viss procent på återstoden af ifrågavarande behållning. Jag har verkligen uppgjort en kalkyl öfver förhållandet med Skånska privatbanken och huru det skulle slå sig ut med antagande af en sådan beskattningsgrund och dervid funnit, att nämnda bank, som nu är beskattad till 17,000 R:dr, efter berörda beräkning skulle blifva uppskattad till 22,000 R:dr; och en sådan förhöjning anser jag alldeles icke vara vådlig utan rättvis. Af sådan anledning och under förhoppning, att den af Herr Almqvist i reservationen uttalade åsigt inom Utskottet gör sig gällande, skall äfven jag påyrka återremiss.

Herr Peter Andersson: Då min åsigt är, att s:n bör återremitteras, så vill jag nu blott såsom skäl härför åberopa hvad som finnes så väl i motionerna, hvilka föranledt Utskottets yttrande, som uti reservationerna mot Utskottets hemställan anfördt.

Herr Rundbäck: I afseende å den nu föredragna punkten angående förhöjd bevillning å enskilda banker för deras sedelutgifningsrätt, så ber jag få annärka, att jag, vid genomläsningen af såväl Utskottets Betänkande

som af de i frågan väckta motioner och de detta Betänkande åtföljande reservationer, funnit mig otillfredsställd. Utskottet har nemligen till skäl för sitt afslag ingenting i sak anfört, utan endast hänvisat till ett föregående Utskotts Betänkande i samma ämne vid 1859—1860 års riksdag. Slår jag upp detta sistnämnda Betänkande, så finner jag der ingenting annat, än hvad kommitterade, som hade att uppgöra grunderna till nu gällande bevillningsförordning, yttrat, och dessa kommitterade hafva, i det ämne som nu afhandlas, ingenting annat yttrat, än att de ansågo det billigt, att sedelutgifvande banker skattade efter hvad förut varit brukligt, eller dels allmän bevillning efter artikeln II och dels för sin sedelutgiftsprivilegium rätt efter artikeln III med 2 R:dr per mille. Ut ett dylikt resonement tror jag icke någon verklig grund för beskattning å sedelutgiftning återfinnes, och ännu mindre finner man der något försök att utröna, huru mycket en sedelutgifvande bank rätteligen bör betala för sedelutgiftsprivilegium. Ännu mera på höft finner jag dock motionärerne och reservanterne hafva gått till väga; ty de hafva i intet fall betraktat sedelutgiftningen i och för sig, utan mera hållit sig till bankernas vinst i allmänhet; men härför hvarken kan eller bör man grunda sitt omdöme om hvad sedelutgiftsprivilegium är värd, och dock är det just detta värde man bör söka känna för att derefter lämpa beskattningen. Men hur kan man få reda på detta värde? Svaret på denna fråga finner man lätt nog, om man efterser huru stor del af Riksbankens behållna vinst, som belöper sig på Riksbankens sedelutgiftning. En sådan beräkning, ehuru blott approximativ, har jag gjort och jag har då funnit, att Riksbankens vinst per medium i runda tal under 10 år eller för perioden 1851 till 1860 utgjort 1,600,000 R:dr per år, under det bankens eget kapitalöfverskott för samma tid utgjort 21,000,000 R:dr per år. Vidkommande bankens vinst, så ber jag få bemärka, att denna utgöres af tvenne olika beståndsdelar, nemligen vinsten på sjelfva rörelsen och inkomsten af kapitalöfverskottet, men om man nu per medium beräknar, att Riksbanken af sitt kapitalöfverskott i netto per år erhållit 4 procent ränta, eller för 21,000,000 R:dr 840,000 R:dr i inkomst, så utgör den inkomst, banken har på sitt sedelutgiftsprivilegium per år, under den tid som blifvit beräknad, 760,000 R:dr. Ser man så efter medeltalet af de i allmänna rörelsen, under ofvannämnda period 1851—1860, utelöpande sedlar, finner man, att de utgjort, sedan afdrag skett för privatbankernas kassa i riksmünt och andra bankers sedlar, något öfver 56,000,000 R:dr. Fördelas nu hela ersättningen till Riksbankens eller 760,000 på dessa 56,000,000, så belöper sig på hvarje million i rundt tal 13,500 R:dr. En afgift af 13,500 R:dr för hvarje million R:dr i sedlar, som en bank i medeltal per år har i rörelsen, borde således hvarje sedelutgifvande bank betala. Detta är också en afgift, som de efter min åsigt äfven med lätthet och rättvisa borde betala. Så rika tror jag icke heller vi äro, att vi fortfarande borde efterskänka denna rätt, en rätt som, för såvidt jag känner, intet land i världen för intet aflemnat. Denna generosité står för öfrigt oss dyrare, derigenom att dessa banker med sin sedelmassa högst menligt inverka på Riksbankens rörelse och behållning.

I afseende å min beräkning, så torde slutligen få anmärkas, att tid och ställe ej tillåtit mig ingå i några specialiteter, att jag ej vill det enskilda banker skola betala för de sedlar, som utgifvas på ineliggande

riksmyntskassa eller på guld och silfver. Så t. ex., om, som närslutna tabeller utvisa, privatbankernas sedlar per medium under sednaste åren utgjort 30,000,000 R:dr men dessa banker haft ineliggande 10,000,000 R:dr i riksmüntskassa, borde de ej skatta för mer än 20,000,000 R:dr, hvilken skatt efter förestående beräkningsgrund dock per år komme att utgöra 270,000 R:dr i stället för 66,000 R:dr, som den under år 1865 utgjorde.

För att detta mitt nu framställda förslag måtte kunna närmare skärskådas och deri gjorda beräkningar närmare granskas och undersökas, anhåller jag, att Betänkandet i denna del måtte till Bevilnings-Utskottet återremitteras. På detta Utskott må sedan bero, om det anser nödigt att för ändamålet sammanträda med Banko-Utskottet.

Herr Medin: I anledning af hvad man sagt derom, att det skulle vara så svårt att få reda på den vinst, de sedelutgifvande bankerna skörda genom sin sedelutgifningsrätt, så tror jag, för min del, att det skulle gå ganska lätt för sig. Stockholms enskilda bank t. ex., som otvifvelaktigt skördar största vinsten af alla de enskilda bankerna, har, enligt sista quar-talsrapporten, utelöpande sedlar till belopp af 1,174,375 R:dr, som lemna eller inbringa en vinst af 70,000 R:dr. Då räkenskaperna hafva kunnat hittills föras så, att man ej haft den ringaste svårighet för att utrona detta, så skall man väl än lättare få reda på bankernas vinstbelopp af sedelutgifningen, derest de få ett bestämdt föreläggande att föra sina räkenskaper på ett sådant sätt, att berörda vinst skall klart kunna skönjas. Sedelutgifningsrätten hos de enskilda bankerna skadar Riksbanken. Utan denna rätt skulle Riksbanken kunna utgifva utöfver sin metalliska valuta, som nu uppgår till omkring 15,000,000 R:dr, ett belopp af 30,000,000 eller tillhoppa 45,000,000 R:dr och alltså ganska väl kunna supplera privatbankerna. Jag skall dock nu ej vidare uttala mig utan endast yrka återremiss, på det Utskottet må kunna komma i tillfälle att på bästa och klo-kaste sätt ställa till med bankbeskattningen, förklarande dervid det jag icke håller på mitt förslag, utan må detta gerna falla, om man kan utfinna något för ändamålet bättre.

Herr Hedlund: Då det nu synes vara fråga om accis på de enskilda bankerna, lära väl motiverna för ett sådant yrkande vara: 1:o) att man anser, det Rikets Ständers Bank bör vara den enda sedelutgifvande Banken, så att Staten ensam må få skörda vinsten af sedelemissionen; och 2:o) att sedelutgifningen är skadlig för landet, till följd af den fluktuation den medför. Jag har verkligen hitintills bekänt mig till den åsigten, att landet bör ega endast en sedelutgifvande bank, nemligen Riksbanken, men jag kan ej neka, att jag blifvit i sednare tider rubbad i denna min åsigt af exempel från England och Frankrike. Ut i detta sednare land är blott en enda sådan bank, som har filialafdelningar under sig; men ganska stränga kritici hafva uppträdt mot detta förhållande och sådant icke utan giltiga skäl. Ut i England har efter 1844 års bankakt sedelutgifningsrätten hufvudsakligen varit förbehållen Englands bank, men äfven der hafva röster uppträdt mot tvånget, till förmån för det friare system

system, hvarpå Skottland gifvit ett godt exempel. För öfrigt, den som tror, att fluktuationen upphör med privatbankernas beröfvande af sedelutgifningsrätten, den misstager sig fullkomligt. Man har talat om ett privilegium, som borde beskattas, men enligt mitt förmenande finnes icke något privilegium för de enskilda bankerna. Vi äro alla berättigade att bilda sådant bankbolag, derest vi underkasta oss de reglor, man för sådant ändamål föreskrifver. Oktrojen är icke något privilegium, den innebär ej annat än bestämmandet af den kontroll, som kan vara nödig på dylika institutioner. Då man nu vill föreslå accis för sedelutgifningen, så har man bland annat hemställt, att en stämpelafgift måtte åsättas för hvarje riksdaler af de enskilda bankernas sedlar. Huru stor beskattningen i detta fall skall blifva är omöjligt att bestämma, ty en sedel kan ju utelöpa under en lång tid och en annan icke komma ut, utan qvarligga inne i banken under en längre period. Denna beskattningsgrund torde förty ej vara lämplig. Att ett bankbolag med sedelutgifningsrätt har större vinst än ett utan sådan rätt är icke heller så säkert. Så synes Riksbanken icke haft någon vinst på sin sedelutgifning. Denna bank har haft en vinst af 1,800,000 R:dr på en grundfond af 30,000,000 R:dr; således endast 6 procent på berörda kapital. Då bankrörelsen för öfrigt är underkastad risker, hvilket kan synas af förhållandet med Smålands privatbank, så är det ock nödvändigt, att den bör gifva en skälig vinst, ty derigenom tillskapas dylika anstalter, der man kan få insätta sina besparingar, och bankväsendet utvecklas. Konkurrens i denna branche är af vikt.

Man säger, att enskilda bankerna böra hålla silfverkassa i stället för riksmynskassa. Ingenting skulle för Riksbanken vara oangenämare än detta, ty Riksbanken blefve då skyldig att utbyta silfver mot sina sedlar, och att beräkna fluktuationen i penningarörelsen i sådant fall, då 10 à 12,000,000 R:dr af Riksbankens sedlar ligga i enskilda bankernas kassor, vore då icke möjligt. Det är ganska godt för Riksbanken att hafva sina sedlar liggande i de enskilda bankernas kassor, och jag önskar, att man icke genom missuppfattning af förhållandena låter förleda sig till steg i motsatt riktning emot hvad man åsyftar. Jag önskar framgång åt Utskottets förslag.

Herr Friherre Liljencreantz: Jag vill för det närvarande icke ingå i bedömande af den frågan, huruvida enskilda bankernas sedelutgifningsrätt i allmänhet är nyttig för landet eller icke, utan jag vill endast nämna, att dessa banker icke kunna bedrifva sin för landet så nyttiga kreditivörelse, derest de icke få utgifva sedlar. På samma gång jag sålunda förfäktar deras rätt att utgifva sedlar, vill jag dock tillika billigt erkänna, att denna deras rätt fått en större utsträckning, än nyttigt och med säkerheten förenligt är. Vid 1862 års riksdag, som gaf klaven till lagstiftningen i detta afseende, höjdes ock varnande röster emot en allför utsträckt sedelemissionsrätt, men just från det stånd, som har så många representanter inom denna Kammare och derifrån motioner i ämnet nu framkommit, ville man icke lyssna till varningarne. Banko- och Lag-Utskottet hade vid samma riksdag föreslagit en inskränkning uti sedelutgifningsrätten, men Bonde-Ståndet återremitterade Utskottets förslag under yr-

kande på en mera utsträckt dylik rätt, och Kongl. Maj:t hörsammade detta yrkande samt medgaf en större utsträckning.

Hvad en representant från Skåne föreslagit derom, att man icke borde beskatta sedelemissionen utan inkomsten af bankrörelsen i allmänhet, kan jag ej gilla. Bankernas uppgift är att hopsamla de besparade kapitalen, för att sedermera åter utsläppa dem i rörelsen. Om så är, är det väl icke skäl att mera beskatta de banker, som bäst motsvara sitt ändamål, genom att på depositions- samt upp- och afskrifningsräkning uppsamla kapital, än dem, som sända sedlar i säckar till Jemtland och de norra orterna jemte öfriga delar af riket, endast för att på sådant sätt skaffa sig rörelsekapital. Af sista kvartalsrapporten kan inhämtas, att en bank söderut har utelöpande sedlar till ett belopp af 5,100,000 R:dr, hvar emot hela dess öfriga kapital uppgår till 5,900,000 R:dr. Således utgöra de utelöpande sedlarna nära hälften af hela rörelsekapitalet. En enskild bank här i Stockholm torde för jemförrelsens skull böra nämnas. Den har i utelöpande sedlar 1,173,000 R:dr, på depositionsräkning 7,500,000 R:dr, på upp- och afskrifningsräkning 2,000,000 R:dr och dessutom uti inneliggande kassa ett ganska betydligt belopp. Jag frågar, hvilken af dessa banker motsvarar bäst sitt ändamål. Jag tror den i Stockholm. Det synes således icke vara den vinst, som en bank åtnjuter af all sin rörelse, hvilken bör underkastas förhöjd beskattning. En loflig näring bör ej åläggas ökad beskattning, åtminstone icke förr än den derå meddelade oktroj lupit till ända. Det vore ett våld emot de banker, som erhållit förnyad oktroj, om beskattningen å dem höjdes i öre oktrojtids utgång. Är ökad bevillning af behofvet påkallad, nåväl! Höj då bevillingen på alla näringar samtidigt, men icke på en enda, om ock denna bär sig bra. Man bör ej hysa afund emot en näring, derföre att den bär sig, hvilket oftast härleder sig derifrån, att den skötes väl. Vår modernäring är i behof af omvårdnad, icke derföre att den ej bär sig, utan derföre, att den bör uppdrifvas så långt, man möjligtvis kan.

Jag skulle nu vända mig emot den reservation, som finnes bifogad Utskottets förslag. I denna reservation finnas uppgifter, som tåla granskning. Det är uppgifvet, att de enskilda bankerna den 31 December nästlidet år hade å vista förbindelser till belopp öfver 80,000,000 R:dr. Jag skulle vara tacksam, om reservanten ville med den offentliga rapporten ådagalägga sanningsenligheten af denna uppgift. Reservanten har vidare sagt, att som Riksbankens metalliska valuta för närvarande är 16,000,000 R:dr och denna bank har rättighet att utgifva sedlar till belopp af 30,000,000 R:dr utöfver den metalliska valutan, så kan Riksbanken också för närvarande åstadkomma ett rörelsekapital af 46,000,000 R:dr, för att dermed ersätta privatbankernas sedlar, i händelse dessa skulle indragas; men reservanten har dervid förbisett den viktiga omständigheten, att, genom stadgandet i 26 § bankoreglementet, 11,000,000 R:dr måste afgå från detta belopp. Uppgiften är således icke riktig.

Hvad slutligen beträffar svårigheten att beräkna privatbankernas vinst på sin sedelutgifning, vill jag ej hålla mig dervid, då sjelfva anhängarne af den högre beskattningen å privatbankerna erkänt, att en dylik beräkning är nära nog overkställbar. Det förslag reservanten framlagt kan jag

godkänna lika litet som motionärernes, utan yrkar jag bifall till hvad Utskottet hemställt.

Herr Kinmanson: Då Kammaren nu öfverlägger om ökad beskattning på de enskilda bankerna, må man ej förgäta hvad dessa banker redan erlagga i bevillning, nemligen 1 procent af deras behållning på det hela och dessutom 2 R:dr för hvart 1,000:de R:dr af högsta beloppet sedlar, som på en gång varit utlemnade i rörelsen. Med beräkning häraf äfvensom af bankernas kostnader för papper, sedeltryck, hållande af vaxkassa m. m., hvilka kostnader ej kunna antagas lägre än till 2 procent, uppgår dessa bankers bevillning ensamt för sedelutgifningen till omkring 5 procent af sannolika behållningen derutaf. Detta allt oakadt vill man ytterligare öka bankernas beskattning; och för att komma derhän, äro nu mera förordade hufvudsakligen tvenne förslag. Enligt det ena skulle bevillning påläggas med någon viss procent utaf nettovinsten på sedelutgifningen. Men en bokföring, utvisande denna vinst till bestämdt belopp, är nästan omöjlig. Motionären sjelf har medgifvit, att hans förslag endast antyder behållningens ungefärliga belopp; och jag förmodar, att man icke vill bygga på så lös grund. Då således detta förslag icke synes vara godt, har man omfattat ett annat, det nemligen att ålägga bankerna dels 1 procent af vinsten, sedan 6 procent å inbetalade grundfondskapitalet derifrån afdragits, dels ytterligare 6 procent bevillning af hvad utaf vinstbeloppet återstår. Men det visar sig genast, att detta icke längre vore en beskattning på sedelemissionen utan på rörelsen i sin helhet. Man saknade då all befogenhet att skilja privatbankernas rörelsevinst från den, som andra bolag kunna förvärfva; och således måste härvid blifva nödvändigt att på enahanda sätt jemväl höja beskattningen till och med för alla skattskyldige, enär svårigen den regel kan bestridas, att all inkomst bör beskattas lika. Och man vore sålunda på väg att åter införa den progressiva beskattning, som vi hade före 1861 års förordning, men hvilken då såsom olämplig borttogs.

Man må fråga, hvar orsaken bör sökas till de ständiga yrkandena på att beskattningen å privatbankerna skall ökas? Härtill svaras, att de äro i besittning af ett monopol eller privilegium, som bör beskattas. Men något sådant privilegium finnes icke, ty alla de, som vilja stifta en privatbank, hafva det för sig öppet, när och hvar så önskas, efter ansökning derom hos Kongl. Maj:t, alldeles på samma sätt, som det måste tillgå vid bildandet af hvarje annat aktiebolag. En af motionärerne har framhållit en annan anledning för bankernas högre beskattning, nemligen den skada och förlust, de skulle tillfoga Riksbanken i dess rörelse. Men om så skulle vara, utvisade detta ett missförhållande, som genom bevillningsförordningen omöjlig kan afhjelpas. Denna författning har blott att tillse, att beskattningen varder lika och rättvis för alla. Anses med fog enskilda bankerna vara skadliga för Riksbanken, så kan denna olägenhet icke afhjelpas annorledes än genom förändring i den särskilda lagstiftning, som för enskilda bankerna är gifven. Intet vore för en riktig beskattning vådligare, än att, derföre att privatbankerna för tillfället äro utsatta för missgynnande omdömen, af sådan anledning beskatta dem högre och sålunda frånträda de i bevillningsförordningen antagna grundsatser. Vår bevillningsstadga bör vara utmärkt för sitt sträfvande till en

fullt jemlik beskattning; men den må icke visa spåren af en mer eller mindre grundad ovilja, som, i den mån den är berättigad, eger att inom ett helt annat område höja sin röst. Jag bestrider såväl motionärernes som reservanternes framställningar samt yrkar bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Key: Jag vill icke här inlåta mig på frågan, huruvida det Anglo-amerikanska eller det Franska banksystemet bör anses vara det rätta, eller om de sedelutgifvande eller icke sedelutgifvande bankerna må anses ega företräde. Hvilka åsikter man än hyser om dessa banker, antingen man anser dem hafva under nuvarande förhållanden mera gagnat eller mera skadat, så är det utom allt tvifvel, att de äro allt för litet beskattade i jämförelse med jorden. Efter noggrann utredning af en kommitté, som varit nedsatt af Calmar läns landsting för undersökning af åtskilliga till länets jordbruksnäring hörande förhållanden, har blifvit uttrönt, att medelvärdet på helt hemman i Calmar län är 28,000 R:dr R:mt, och att skatterna på hvarje hemman belöpa sig in summa till 400 R:dr, hvaraf skatter och onera, sedan medelbeloppet af kommunalskatten 130 R:dr blifvit frånräknadt, utgöra 270 R:dr R:mt, således cirka en procent på kapitalvärdet. De enskilda bankernas beskattning uppgår deremot till endast 1 procent utaf afkastningen, hvartill kommer den för sedelutgifningsrätten ålagda särskilda bevillning af 2 R:dr för hvarje 1,000 R:dr af utelöpande sedlar, hvilket sammanlagdt gör cirka $2\frac{1}{4}$ procent af inkomsten, då deremot beskattningen å jorden uppgår till cirka 16 procent deraf. Man finner således huru orimligt detta förhållande är, och att någon rättelse till mera likställighet jorden och kapitalet emellan verkligen har billigheten för sig och bör ega rum.

På grund häraf yrkar jag återremiss af Betänkandet för vinnandet af den förhöjning i skatten, som omförmäles i Herr Almqvists reservation.

Herr Grefve Posse: Jag är ledsen att hafva blifvit missförstådd af representanten från Stockholm, i det han uppfattat mitt yttrande så, som skulle jag påstått, att det var icke de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt utan vinsten, som borde beskattas. Jag yttrade likväl, att den lämpligaste beskattningsgrunden vore den, som innefattas i Herr Almqvists reservation, eller att, sedan 6 procent å inbetalade grundfondskapitalet blifvit afdragna från behållna vinsten, ytterligare 6 procent af återstoden af denna vinst borde erläggas. Vidare har man yttrat, att det är vådligt införa exceptionela beskattningar; jag delar visserligen denna åsigt, men ber att få erinra, det denna princip redan i nu gällande bevillningsförordning är tillämpad i fråga om privatbankernas beskattning, emedan deras privilegium att utgifva sedlar blifvit särskildt beskattadt.

Då derföre, efter mitt förmenande, Herr Almqvists förslag är väl värdt att tagas i öfvervägande, helst jag anser privatbankerna drifva en så lönande rörelse, att de nog tåla vid en högre beskattning, så förenar jag mig med dem, hvilka påyrkat återremiss. Må man derföre icke tro, att jag hyser någon obenägenhet emot dessa banker. Huru misskända de ock äro, så måste man likväl medgifva, att knappt någon större förlust kunde inträffa, än om man sökte tillintetgöra deras existens utan att sätta

något annat i stället. Samma talare gjorde äfven en framställning om Skänka banken och dess verksamhet, som jag anhåller få besvara. I sammanhang med sitt yttrande rörande denna bank antydde han äfven vissa banker, som skulle sända sina sedlar i stora påsar till Norrland att der spridas, och vill jag derföre, för den händelse den värde talaren härmed skulle hafva afsett Skånska banken, upplysa, att få banker troligen finnas, hvilka göra så föga ansträngning som den Skånska att sprida sina sedlar. Äfven i afseende å de af bemälda talare framlagda sifferuppgifterna förekommer ett misstag; han yttrade, att Skånska banken hade en utelöpande sedelstock af 5,100,000 R:dr, och detta är äfven rätt, men då han tillika förklarade, att samma bank icke hade större belopp att disponera i kassan, så begick han deremot ett misstag, ty denna bank eger ett grundfondskapital af 4,500,000 R:dr, insatta på depositionsräkning 3,000,000 R:dr, på upp- och afskrifningsräkning 1,000,000 R:dr och kontant i kassan 2,000,000 R:dr eller tillhoppa omkring 10,000,000 R:dr.

Här Murén: Så långt jag kan minnas tillbaka under min riksdagsmannatid hafva privatbankerna här i landet varit på tal vid riksdagarna, dervid de ömsom blifvit berömda, ömsom klandrade. Dessa banker hafva sin tillkomst genom 1824 års Ständers beslut, hvilket är ganska enkelt och allemast föreskrifver, att Banken för upp- och utlåning af penningar skulle inrättas efter det reglemente, som kunde blifva uppgjort och af Kongl. Maj:t till efterrättelse fastställt. Hade det blifvit härvid, så hade anledningen till mången diskussion blifvit undanröjd. Men så hittade direktionen i en dylik bank på att i sitt reglemente låta inflyta ett stadgande om rättighet för banken att utgifva kreditsedlar, motsvarande bankens grundfond äfvensom ock emot lemnade kreditiver, dock så att denna sednare sedelemission icke får sträcka sig längre än till belopp motsvarande 50 procent utaf grundfondssumman, så att t. ex. då grundfonden var 1,000,000, sedelstocken finge uppgå till 1,500,000. Det fanns då icke så många bankinrättningar som nu, och man förebrådde dessa banker, och det med rätta, att de till följd af sin stora sedelutgifningsrätt icke brydde sig om att uppfylla det egentliga ändamålet med sin tillvaro eller att hopsamlade folkets besparingar och derpå lemna en liten ränteersättning, utan allmänheten fick betala afgift för att bankerna höllo upp- och afskrifningsräkning. Då Statsmagterna sedermera biträdde åsigten om inrättande af icke sedelutgifvande banker, så beslöto Rikets Ständer vid 1851 års riksdag att inrätta så kallade filialbanker med låneunderstöd af Riksbanken. Detta skedde äfven, och var nu meningen att de enskilda sedelutgifvande bankerna skulle upphöra, men då uppstod emot dessa filialbanker en så stark opinion, att de snart nog indrogos eller hålla på att indragas. Något af de två, -- antingen sedelutgifvande eller icke sedelutgifvande banker -- måste man likväl hafva, och säge hvad man vill, så är det likväl onekligt, att dessa banker lyftat landets industri i särdeles hög grad. För min del har jag alltid ifrat för filialbankerna, hvarföre jag äfven motsatte mig deras tillintetgörande, men sedan nu detta skett, så vill jag icke vara med om att äfven tillintetgöra de enskilda bankerna. Genom filialbankerna hafva de enskilda bankerna lärt sig att taga emot folkets pennningar emot ränta för att sedan låna ut dem, en rörelse, hvarmed man förut

ansåg en bank icke kunna hålla sig uppe, men det har nu visat sig, att det bär sig lika bra som att utgifva sedlar. Jag har i detta fall ett exempel från den stad, jag sjelf representerar, hvarest finnes en filialbank och en sedelutgifvande bank, hvilka sistlidet är gifvo lika stor dividend eller 10 procent hvardera. Orsaken dertill, att de sedelutgifvande bankerna rotfästat sig hos allmänheten, torde egentligen få tillskrifvas den omständigheten, att de lemna kreditiver, hvilket kan löna sig för dem, som utlemna och med vissa mellantider åter emottaga sina egna sedlar, hvar emot en icke sedelutgifvande bank, som sjelf får betala ränta på alla sina penningar, icke kan stå ut med en sådan kreditivrörelse. I detta afseende äro derföre de sedelutgifvande bankerna mera fördelaktiga, ty kreditivrätten är onekligen till stor nytta för såväl jordbrukaren som den enskilde industriidkaren. Hvad åter angår den stora vinst, som dessa enskilda banker skola lemna, så tror jag, att den kommer att för framtiden betydligt reduceras, emedan Regeringen ^{svär}ligen kan vägra att oktrojera hvilket bolag som helst, som anmäler sig vilja drifva bankrörelse, hvaraf åter följer att konkurrensen blir större. Dessutom är numera föreskrifvet, att 60 å 75 procent af aktiekapitalet skall förvandlas i grundfondspapper, och detta kommer just icke att bidraga till vinstens förökande. Skäl till afund öfver denna vinst förefinnes derföre icke numera, ty många andra bolag och inrättningar gifva 10 å 12 procent i afkastning, hvarföre och för så vidt nu dessa banker icke anses vara till skada för landet, något skäl icke finnes att ålägga samma banker högre beskattning. Dessutom skola vi icke förglömma, att delegarne i de enskilda bankerna äro underkastade solidarisk ansvarighet, ett ganska riskabelt onus. Man tyckes väl numera icke särdeles fästa sig härvid, hvilket gör att ingen drager i betänkande att ingå såsom delegare i dessa banker, och borde detta hufvudsakligen få tillskrifvas den omsorg och försigtighet, hvarmed dessa banker äro skötta, men om det blott en gång skulle hända här, såsom ofta nog i England, att en bank går öfver ända och delegarne förlora allt hvad de ega, så befarar jag, att det skulle blifva svårt nog att få dylika banker till stånd, huru nyttiga de än äro. Det har blifvit sagdt, att vinsten af dessa banker likasom vinsten af Riksbanken borde gå till Staten; jag förstår likväl icke detta resonnement, ty Riksbanken är ju en Statens tillhörighet, hvarföre äfven vinsten tillfaller Statsverket, men så är ju icke förhållandet med dessa enskilda banker, och anser jag derföre att man rättvisligen icke kan ålägga dem särskild förhöjd beskattning utöfver den, som är ålagd andra industriinrättningar. Man har väl sagt, att de *tåla vid* en sådan högre beskattning, och är detta visserligen möjligt, ehuru svårt nog att med säkerhet afgöra, men samma förhållande kan gälla i fråga om många andra industrigrenar, och torde det i allt fall icke vara lämpligt att på så sätt blott efter lösa hugskott bedöma saker och förhållanden.

Hvad som skall kunna vinnas med en återremiss har jag i sanning svårt att inse; aldra minst torde Utskottet af den debatt, som nu pågått, kunna bilda sig något egentligt begrepp om Kammarrens åsigt i saken, enär en mängd förslag här under diskussionen blifvit framställda, af hvilka knappt två ega likhet sins emellan. För min egen del åtminstone har jag af den föregångna diskussionen icke kunnat komma till annat resultat än Utskottet, till hvares yttrande i ämnet jag således påyrkar bifall.

Herr Carl Ifvarsson: Det är i sanning ett ledsamt förhållande, att hvarje gång privatbankerna komma på tal, så beskyllas man för ovilja mot dessa inrättningar. Man behöfver annars besitta allenast sundt förnuft för att kunna finna, att yrkandet om högre bevilning för dessa banker är ganska berättigadt. Det är klart, att, om privatbankerna icke rörde sig med sina egna sedlar, så skulle Riksbanken kunna hafva utelöpande större sedelstock och till följd deraf indraga en större vinst, hvilken, derigenom att den användes till fyllande af Rikets utgifter, på så sätt komma alla skattdragande till godo. Det är derföre på sin plats, att den stora skattdragande allmänheten, som icke eger någon direkt del i privatbankernas vinst, har rättighet att fordra, att, i stället för den högre vinst, som i och genom privatbankerna går förlorad för Riksbanken, erhålla någon del i privatbankernas vinst genom högre beskattning å dessa sednare. Detta kan också på annat sätt försvaras, ty om privatbankernas sedelutgifningsrätt upphörde, så måste de naturligtvis upplåna de summor, som de nu gifva ut i sedlar, hvilket icke kunde ske utan erläggande af ränta, hvaremot de nu icke hafva annan utgift än tryckningskostnaden för sedeln. Att privatbankernas vinst icke skulle vara större, än att dessa banker icke tåla högre beskattning än den nuvarande; — detta påstående tror jag icke vara så svårt att vederlägga. Flere talare hafva nu under diskussionen framlagt ganska goda grunder för en dylik högre beskattning, och förmodar jag att det icke bör falla sig svårt för Bevilnings-Utskottet att framlägga ett förslag i detta afseende, som är ändamålsenligt. Det har visserligen blifvit anmärkt, att sedelutgifningsrätten icke skulle grunda sig på något privilegium, utan står öppen för alla, men detta är dock ett misstag, ty, utom det att icke alla, i anseende till bristande förmögenhetsvillkor, äro i tillfälle att ingå såsom delegare i privatbanker, bör man ihågkomma, att det beror på Kongl. Maj:t icke blott att pröfva reglementet för hvarje bank utan, hvad viktigare är, att afgöra, om en bank bör inrättas eller ej, så att tillkomsten af en bank ytterst beror på Kongl. Maj:ts gunst och nåd. Huru derföre än saken betraktas, så tror jag att den bör ännu en gång tagas af Utskottet i närmare öfvervägande, och är jag förvissad om, att Herr Murén med sin erkänt uppfinningsrika förmåga nog skall hitta på ett sätt att lösa frågan. Jag yrkar således Betänkandets återremitterande till Utskottet.

Herr Grefve De la Gardie: En förhöjning i beskattningen utaf privatbanksrörelsen anser jag ganska rättvis, men man bör dervid ej beskatta den högre inkomsten dessa banker ega, såsom bolag betraktade, ty då skulle man med samma skäl kunna beskatta hvarje företag, som gifver större vinst, än den normala räntan erbjuder, såsom rederibolag, fabriker m. fl., och hvarje nyttigt och gagneligt företag skulle af dylik anledning kunna beläggas med högre afgift till Staten än den, som förut ansetts billig, och detta anser jag ej vara rättvist. Hvad man nu egentligen vill beskatta är inkomsten af sedelutgifningsrätten, som är ett verkligt privilegium, man säge derom hvad man vill, då den icke kan erhållas utan Kongl. Maj:ts tillstånd, och då Kongl. Maj:t kan förneka densamma, så snart han icke finner densamma vara "nödig eller nyttig". Det nuvarande systemet för beskattningen anser jag böra bibehållas, så att be-

skattningen sättes i förhållande till den under året utelöpande sedelstocken, men icke på sätt Herr Friherre von Schulzenheim föreslagit i sin motion, eller att en stämpelafgift till visst belopp måtte blifva de enskilda bankernas sedlar åsatt, ty följderna deraf skulle endast blifva, att man finge en mängd trasiga sedlar oafbrutet utelöpande i den allmänna rörelsen. Härom behöfves emellertid icke att nu fatta beslut, då Utskottet sjelft säger, att det framdeles kommer att härom yttra sig. Med den åsigt jag hyser, och hvilken jag funnit delad af representanten från Halland Herr Carl Ifvarsson m. fl., anser jag icke återremiss behöfelig, utan yrkar bifall till punkten i det skick den för närvarande sig befinner.

Herr Agardh: Då jag föreställer mig, att en hvar, som något närmare ingår i granskning af de beskattningssätt de båda motionärerna föreslagit, lätt nog skall finna, att båda öfverskrida det möjligas gräns, så torde det vara öfverföddigt att vidare derom orda. Icke heller skall jag inlåta mig i någon kritik öfver Utskottets yttrande i frågan, ehuru det synes mig tydligt, att med de sifferuppgifter och upplysningar i öfrigt, som stått Utskottet till buds, detsamma bort komma till ett annat resultat, än det som i Betänkandet föreligger. Det synes nemligen af dessa uppgifter tydligt, att det nuvarande beskattningssättet drabbar bankerna mycket ojemnt och måste derföre anses i någon mån olämpligt. Det nya förslag till beskattning, som i Herr Almqvists reservation finnes framställt, torde, efter de beräkningar jag gjort, ätven utfalla temligen olika, och synes mig jemväl hafva en annan olägenhet. Så vidt jag nemligen kunnat fatta Herr Almqvists förslag, skulle den nu bestämda afgiften af 2 per mille för högsta på en gång utelöpande sedelbeloppet upphöra; hvilket, då sedelutgifningen just utgör det särskilda privilegium, som anses inbringa en stor vinst åt de enskilda bankerna, icke torde böra antagas. Jag tror således, att den nuvarande beskattningsgrunden bör orubbad bibehållas. Men derjemte anser jag, i likhet med Grefve Posse, att bankerna derutöfver kunna bära en ytterligare beskattning, hvilken, om den skall kunna fixeras till något högre belopp, torde böra ställas så, att kommunalskatterna, som på olika ställen äro 2, 3 à 4 gånger högre än afgifterna till Staten, icke komma att af denna särskilda afgift bestämmas. Med bibehållande således af det hittills gällande beskattningssättet för bankerna, föreställer jag mig, att en särskild afgift, för hvilken motsvarande kommunalskatt ej erlägges, kunde påföras bankerna att utgå med 5 procent af beräknade vinsten, sedan derifrån afdragits dels 6 procent å inbetalade grundfondskapitalet, dels den bevilling som efter andra och tredje artikeln blifvit beräknade. Efter de sifferuppgifter Utskottet meddelat för år 1865 har jag beräknat, huru beskattningen efter sådan grund skulle utfalla, och har trott mig finna, att beskattningen skulle utfalla mycket jemnare än nu, då just de banker, som bäst kunde tåla en högre afgift, äro de som betala relativt till sin vinst det minsta beloppet.

Men ställer man beskattningen på sådan grund, så torde det följa, att andra bankinrättningar och enskilda bankirer borde betala efter samma norm, naturligtvis med afdrag för dem af den per milleafgift, som för sedelutgifningen särskildt påföres de enskilda bankerna.

Jag anhåller således om återremiss af den föredragna punkten, under förhoppning att Bevillnings-Utskottet ville taga det af mig framställda förslaget jemväl i öfvervägande.

Herr Swartz: Såsom ledamot af Bevillnings-Utskottet anser jag mig skyldig att med några ord redogöra för min uppfattning af den fråga, som nu är till afgörande föredragen.

Vid öfvervägande af de förhållanden, som stå i samband med sedelutgifningsrätten, har jag icke kunnat undgå att besinna, det denna sedelutgifningsrätt är grundad på lag och de i enlighet dermed utfärdade oktrojer. Det måste därför anses lika rättsvidrigt som orimligt att efteråt komma fram med några exceptionela stadganden. Dessa enskilda bankinstitutioner hafva dessutom fått sig sedelutgifningsrätten medgifven i ändamål att dermed befordra det allmänna bästa. I ett land som detta, der bruket af inhemska vaxlar icke är af någon betydelse och der man nästan är i saknad af detta mäktiga medel till den allmänna rörelsens lifvande, har man velat bereda en ersättning därför, i det banker blifvit satta i tillfälle att genom sin mellankomst förvandla enskildes fordringar och tillgångar af hvarjehanda slag från att vara för rörelsen så godt som döda kapital till kreditpapper af beskaffenhet att kunna lätt användas vid likvider man och man emellan. Derför i de orter, som ega minsta penningtillgången, just der sätter man ock mesta värdet på dessa sedelutgifvande banker. Men detta oaktadt utvisa de under sådana omständigheter etablerade bankernas redogörelser blott en obetydlig vinst, icke öfverstigande 6 à 7 procent; således väsendtligen mindre än åtskilliga filialbankers och privata bankbolags, åt hvilka sedelutgifningsrätt icke blifvit medgifven. Ty på de ställen, der en rikligare penningtillgång finnes och der bankrörelsen tagit en vida större utsträckning, än som kan betingas endast af sedelutgifningsrätten, der måste alltid vinsten, oberoende af denna rätt, blifva större.

Bankrörelse må för öfrigt bedrivas huru som helst, så kan jag för min del icke betrakta denna rörelsens skattskyldighet till Staten annorlunda, än jag betraktar hvarje annan industrigrens; och är jag derför äfven långt ifrån att godkänna den särskilda beskattning af 2 R:dr för hvarje tusental af högsta beloppet under året utelöpande sedlar, som nu åligger de sedelutgifvande bankerna. Denna beskattning kan jag endast acceptera såsom en lenning från forna dagar, men kan ingalunda försvara den såsom grundad på billighet och rättvisa. Den afser dock åtminstone endast sjeliva sedelutgifningen. Men åtskilliga bland de framställningar, som här blifvit gjorda och som visserligen äfven angifvit sig afse särskild beskattning af endast och allenast sedelutgifningsrätten, hafva tydligen till syfte att komma åt vinsten på bankrörelsen i dess helhet. Att med en sådan grund för särskild beskattning hålla sig endast till de sedelutgifvande bankerna, blir dock uppenbarligen högst oegentligt. All slags penningrörelse, vare sig att den bedrives af bolag eller enskilde, bör då efter samma grund särskildt beskattas; ja, jemväl all annan rörelse, som lemna vinst utöfver ett visst förhållande till det använda kapitalet. Må man då heldre säga rent ut, att man vill införa allmän progressiv beskattning.

För min del kan jag sålunda icke annat än af fullaste öfvertygelse motsätta mig all förhöjning af den extra bevilling, som åligger de sedelutgifvande privatbankerna, helst, såsom jag ock förut tillkännagifvit, jag anser denna extra bevilling, som redan existerar, i och för sig vara orättmätig. Jag yrkar alltså bifall till Utskottets hemställan och hoppas, att Kammaren heldre godkänner en allmängiltig princip än de biändamål åtskillige talare här företrädesvis synas afse.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Till en början bör jag förklara, det jag icke är någon vän af den hittills gällande banklagstiftningen inom vårt land, ty den är behäftad med svåra olägenheter, såsom föranledande en alltför ymnig utgifning af en mängd kreditförbindelser, som måste vara inlösbara vid anfordran, deraf stor fara både för de sedelutgifvande anstalterna och för allmänna krediten kan uppstå vid inträffande penningkriser; och denna massa af olika kreditpapper, som löper kring landet, och för hvars storlek ingen gräns finnes satt, kan också skada Riksbanken i dess förmåga att upprätthålla silfverutvexlingen. För min del anser jag mest fördelaktigt, att endast *en* grund finnes för rättigheten att utgifva sedlar; antingen bör Riksbanken ensam ega denna rättighet, eller ock bör den helt och hållet öfverlemnas åt den enskilda företagsamheten, ty alltid skola olägenheter och kollisioner uppstå, så länge det nuvarande tillståndet fortfar. Jag har ock, både såsom riksdagsman och såsom ledamot i den för finansväsendets ordnande för några år sedan tillsatta kommitté, sökt att fästa uppmärksamheten på och i min mån afhjelpa dessa olägenheter, men min åsigt lyckades icke vinna bifall af den gamla Representationen; dock tror jag och hoppas, att den dag icke skall vara afägsen, då man måste öfvergå till ett annat än det nu rådande systemet och borttröjda den anmärkta stora olägenheten, att Riksbanken nu eger en del af sedelutgifningsrätten, och de enskilda bankerna en annan. Ehuru den nu föreliggande frågan endast är en detaljfråga och icke berör det viktiga ämnet om nyttan af de enskilda bankernas tillvaro i sin helhet, vill jag dock anmärka, att den dessa banker nu medgifna sedelutgifningsrätt väsendtligen måste anses vara en af lagstiftningen dem förlänad verklig fördel, för hvars åtnjutande de skäligen kunnat åläggas att lemna det allmänna någon godtgörelse. Men om en sådan särskild afgäld ansetts böra påföras dem, så borde det hafva skett, då vid 1862 års riksdag den nya lagstiftningen för de sedelutgifvande enskilda bankerna beslutades, hvarigenom sådana banker till obegränsadt antal berättigades att tillkomma, blott de uppfyllde i banklagen dertill bestämda villkor. Men när då så icke skedde, måste väl de, som vågade ingå i den öppnade lifliga konkurrensen bankerna emellan, anse sig betryggade, att icke såsom skatt till Staten få sig pålagdt något hårdare villkor än att betala det belopp, som enligt den då upprättade bevillningstörordningen skulle erläggas. Dertill anser jag det vara orätt, att, sedan redan så många banker nu erhållit förnyad oktroj, pålägga dem ytterligare mera försvarande villkor än dem, som voro gällande då de bildades. Vill man ändock påföra dem någon ökad beskattning, så bör den, enligt min åsigt, endast afse sedelutgifningsrätten, hvilken, såsom jag förut nämnt, kan anses såsom en särskild förmån, den bankerna få åtnjuta framför andra större, för penningrörelsens bedrivande afsedda industriela före-

tag; ty skulle man förhöja deras beskattning i öfrigt och bestämma den inkomst de erhålla på sin rörelse, och dervid sträcka sig så långt, som t. ex. Herr Professor Agardh fordrat, så är man genast inne på den progressiva beskattningen i alla riktningar; ty om Stockholms enskilda bank, som icke så mycket på sin sedelutgifning som på sin rörelse i öfrigt gör denna stora vinst, för hvilken det ifrågasättes, att den skall erlägga en högre afgäld till Staten, så är det väl ej skäl, att denna bank, emedan den är sedelutgifvande, skall betala mer för sin vinst än en annan stor bankinrättning i hufvudstaden, som kanske gör lika så stor vinst, men icke är sedelutgifvande, och äfven alla andra penningeanstalter borde derefter på samma grund beläggas med förhöjd beskattning i mån af sin ökade inkomst, och hvarföre skola sedan alla andra bolag äfvensom enskilda personer, som bedriva en förmånlig rörelse, vara befriade från samma skyldighet. Om man derföre vill vara rättvis, så bör beskattningen läggas icke på vinsten af rörelsen utan på sedelutgiftningsrätten, beräknad efter sedelstocken antingen i medeltal, eller ock efter högsta utelöpande beloppet för året; men jag upprepar hvad jag till en början anförde, eller att det rättvisaste är, att nu, sedan en mängd banker blifvit stiftade under förutsättning, att de icke skulle drabbas af hårdare särskilda skatter, än den de vid bankbolagets bildande fått sig pålagda, icke någon förhöjning i beskattningen för dem beslutas; utan om olägenheter med dem förefinnas och bankernas rörelse anses skadlig, böra dessa fel afhjelpas på lagstiftningsväg, men icke genom en förökad beskattning, ty börjar man dermed nu, så kan ju man fortgå dermed, riksdag efter riksdag, med påläggande af allt högre och högre skatt, till dess slutligen, med åsidosättande af den lag, som fortfarande berättigade dem att finnas, deras verksamhet möjligen blefve förstörd och deras tillvaro tillintetgjord. Äfven de, som vilja afskaffa de enskilda bankerna, böra dock besinna, att något annat måste sättas i stället, och att övergången från det nu rådande penningssystemet till ett annat icke blir så lätt att verkställa och derföre med försigtighet måste utföras; ty om Riksbanken ensam skulle öfvertaga sedelutgiftningsrätten, så måste den, för att icke hämma orternas rörelse, hålla lånekontor öfverallt, der privatbanker nu finnas, och att detta skulle komma att förorsaka betydliga kostnader och olägenheter, det kan en hvar finna.

På dessa skäl anser jag, att någon förändring i privatbankernas beskattning nu icke bör ega rum; men äfven de, som vilja åstadkomma en sådan, tycker jag, i likhet med en föregående talare Herr Grefve de la Gardie, böra kunna bifalla Utskottets förslag, då Kammaren ändock har sin beslutanderätt öfver beskattningsfrågan öppen, till dess bevillningsbeloppet skola af Kammaren fastställas.

Herr Kock: Jag hade icke ämnat begära ordet, men jag kan icke underlåta att erinra om en omständighet, som jag under diskussionen icke hört omnämnas, och hvilken måhända kan utöfva något inflytande på det beslut, som Kammaren i denna fråga kommer att fatta. Förhållandet är nemligen, att vid 1847—1848 årens riksdag förslag väcktes om högre bevillning å de enskilda bankerna i ungefärligen samma syftning som nu. Detta förslag föranledde ock ett särskildt stadgande i 1848 års bevillningsförordning. Det förekommer i 35 § 1 mom. och är af följande lydelse:

“Bevilling utgöres vidare af enskilda banker med fem procent af den årliga behållning, som icke öfverstiger sex för hundralet, men med femton procent af det belopp, hvartill behållningen för året derutöfver uppgår, allt beräknadt efter hvad af teckningssumman eller grundfonden blifvit kontant tillskjutet.” Detta var ju en ganska vacker beskattning, och den räckte jemnt en riksdagsperiod. Vid följande, 1850—51 årens riksdag bortogs denna skarpa bestämmelse, och förordningen har i denna del sedermera förblifvit oförändrad. Nu hemställer jag till Er, mine Herrar, om, sedan man varit inne på denna väg och vändt om, det nu kan vara skäl — åtminstone så länge oktrogen för de nuvarande enskilda bankerna varar — att ånyo gifva sig in på samma bana, för att måhända vid nästa riksdag nödgas gå tillbaka igen. Vid den tidpunkt, jag nyss angaf, kunde, med afseende å den olika grund, hvarpå banklagstiftningen då hvilade, i förning med den olika method för beskattningen, som då var gällande, skäl finnas för den åtgärd, som då beslöts och man här påyrkar. Men sedan en annan bevillningsförordning kommit till stånd, i hvilken den genomgående principen är, att *all* inkomst skall beskattas *lika*, vore det, enligt mitt förmenande, oklokt att beträda en dylik bana. Hvart skulle det taga vägen, mine Herrar, om ett sådant undantag från regeln skulle adopteras i lagstiftningen? Om en fabriksnäring eller annan rörelse gifver stor vinst, skall man genast säga: “detta är ett exceptionellt förhållande! Här skall en högre beskattning ega rum!” Sådän blir den nödvändiga konsekvensen, och jag anser derföre, att man bör låta bero vid hvad lagstiftningen i detta hänseende rättvist och välbetänt redan föreskrifvit.

Vill man deremot besluta någon inskränkning i sedelutgifningsrätten för de enskilda bankerna eller till och med indraga dem helt och hållet, får jag erkänna, att jag icke skulle hafva något deremot. Jag tror icke, att den vinst, som de enskilda bankerna skörda af denna rättighet och om hvilken man så mycket talar, i sjelfva verket är så synnerligen stor. Konkurrensen mellan kreditinrättningarna i landet är dertill alltför stark; bankernas antal växer och nya börja uppstå nästan i hvarje stad. Jag är sjelf delegare i en enskild bankanstalt, och jag vågar tro, att den banken skötes på ett sätt, som lemnar föga öfrigt att önska. Hela vinsten för bolaget utgjorde dock, enligt direktionens redogörelse för bankens verksamhet vid sednaste bolagsstämma, som nyligen afhölls, endast sju procent; och jag hemställer till Er, mine Herrar, om denna *ena* procent, som öfverskjuter den fordna lagliga räntan, kan vara för stor ersättning för det ansvar och den risk, som den solidariska ansvarigheten dock alltid medför. Af dessa skäl och dem, som framställts af föregående talare, hvilka med mig delat samma åsigt, tillstyrker jag bifall till Utskottets här gjorda framställning.

Herr Lindström: En talare på andra sidan slutade sitt anförande med den förklaring, att han icke hade annan bekantskap med de enskilda bankerna i landet, än den han kunnat vinna i egenskap af låntagare. Finner man den enskildes ställning till bankerna något betydande i afseende på det förtroende, man bör hysa till hans omdöme i dessa frågor, så vill jag börja med att förklara, att jag icke är, icke varit eller sannolikt blir delegare i någon bankanstalt i landet. Men jag tror icke, att sådana sär-

skilda förhållanden böra tjena såsom grund för bedömandet af den enskilde representantens åsigt, utan bör man i min tanke förutsätta, att något hvar yttrar sig — såsom han *bör* yttra sig — opartiskt.

För mig framställer sig då först den frågan: hvilken kan egentliga orsaken vara till det anfall, som rigtats mot de enskilda bankerna och till de stränga yrkanden man framställt? Skulle det vara förhållandet, att åt dessa enskilda banker vore gifvet ett monopol eller ett privilegium i den egentliga bemärkelsen af detta ord, kunde deruti finnas en anledning, som förklarar, att man kan hafva ett horn i sidan till dem, och att då man icke kan komma åt dessa banker på annat sätt, man vill göra dem lifvet surt genom att åsätta dem högre beskattning.

Jag vill med anledning här af förklara, att oaktadt något dylikt privilegium, enligt mitt omdöme, *icke* är dessa enskilda banker beskärmt, lagstiftningen dock icke ställt denna rörelse på fullt fri grund. Jag var — som jag tror — inom det fordua Borgare-Ståndet en af dem, som sökte häfda denna fria rättighet, men denna mening vann icke det afseende, som jag visserligen tror, att den förtjenat. Så mycket verkade den dock, att, då Regeringen under en föregående period nekat oktroj för åtskilliga bolag, som anmält sig vilja bedriva bankrörelse, utöfvade den opinion, som vid den riksdagen gjorde sig gällande, det inflytande på Regeringens handlings-sätt, att Regeringen icke längre vägrade sådana oktrojer, hvarföre ock under sednare tider flera bankanstalter tillkommit.

Derigenom har dock bankrörelsen visserligen icke kommit på fullt fri grund, utan beror rättigheten dertill ännu af Kongl. Maj:t, som eger att pröfva, huruvida sådan bankanstalt är för orten nyttig, men vill man en sådan större frihet och finner det för det allmänna skadligt att bibehålla det slags privilegium, som kan anses ligga uti denna åt Kongl. Maj:t öfver-lättna nyttighetspröfningen, eller i öfrigt finner olägenheter i ena eller andra afseendet vidlåda den nuvarande lagstiftningen för banker, må man då uti denna vidtaga de ändringar, som kunna finnas erforderliga.

I flera stycken är ock, enligt min öfvertygelse, en reform onekligen påkallad af behovet. Ehuru jag är en vän af de enskilda bankerna, är jag dock icke vän helt och hållet af den nuvarande banklagstiftningen, i hvilken jag på sin tid fordrade andra grundbestämmelser, hvarigenom jag i första rummet afsåg att betrygga allmänhetens säkerhet, som ytterst beror af sättet, huru bankerna skötas. Nu har man anmärkt, att de enskilda bankerna kommit i åtnjutande af ett monopol, som vore orättvist och icke borde tolereras. Nå väl, om det så är, förändra då sjelfva bank-lagen så, att en dylik exklusiv rättighet ej längre kan beviljas, men rubba icke beskattningsgrunden, hvarigenom de enskilda bankerna ställas i ett olika förhållande till andra beskattade näringar i landet.

Vidare har man sagt, att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt länder till förfång eller skada för Riksbanken, utom det att den vållar mycken annan skada.

Om man utgår från den synpunkten och vill betrakta dessa banker såsom skadedjur, hvilka man anser sig böra med alla medel utrota och förfölja, då medgifver jag, att det kan vara fullkomligt i sin ordning att pålägga dem en förhöjd extra beskattning, och, likasom man gjort med brännvinet, skapa en särskild undantagslagstiftning eller ställa den så att

såga utom lagen. För min del tror jag dock icke, att våra enskilda banker hafva förtjenat detta, och icke heller att de böra betraktas såsom skadedjur. Jag tror, att de, långt ifrån att skada Riksbanken i sin rörelse, tvärtom i ej ringa mån bidragit till den framgång, Riksbanken haft på sednare tider. Jag anser det vara deras förtjenst till en stor del, att Riksbankens verksamhet numera tagit en helt och hållet ny riktning och gjort, att Riksbanken icke längre — såsom under en lång tid var förhållandet — handlar efter den gamla slentrianen, hvilken visserligen icke var nyttig för rörelsen.

Men äfven i öfrigt hafva de enskilda bankerna utträttat mycket godt, och utan tvifvel skulle den utveckling, hvaröfver vi nu glädja oss, icke hafva egt rum, derest icke de medel funnits, dem de enskilda bankerna uppsamlat och hållit affärsrörelsen till handa. Här inträffar emellertid, hvad som ofta händer här i landet, att man först söker genom alla möjliga medel uppmuntra en rörelse, och sedan man funnit, att den börjar komma i gång, börjar taga fart, som man säger, och derjemte åt delegarne lemnar goda inkomster, kastar man sig öfver densamma för att beskatta den och hindra den i sin verksamhet och lofvande utveckling. Detta är en beklaglig vana, som till någon del har sin grund i en af de synder, som utmärka Sveriges befolkning — den urgamla Svenska afundsjukan. — Man påstår, att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt är i så måtto skadlig för Riksbanken, att Riksbanken derigenom hindrats att hafva ute i rörelsen den sedelmassa, som vederbort. Detta är en fullkomlig villfarelse. Snarare skulle man i stället kunna säga, att uti detta hänseende de enskilda bankerna i verkligheten stödt Riksbanken så till vida, som det belopp af riksmyntssedlar, hvilket ligger i dessa bankers hvalf, icke utöfvar någon pression på Riksbankens metalliska valuta. Nu anser man, att privatbankssedlarne skulle kunna till fullo ersättas derigenom, att Riksbanken utsträckte sin sedelutgifning utöfver hvad det nuvarande reglementet medgifver. Men i samma ögonblick detta skedde, blefve ock faran stor för Riksbanken. Utan tvifvel skulle Bankofullmäktige då nödgas att egna större uppmärksamhet åt den metalliska kassans upprätthållande, då de icke, såsom nu är möjligt, kunna beräkna, till hvilket belopp den utelöpande sedelmängden kan strömma tillbaka till bankluckan. Men då fråga nu är, huru de enskilda bankerna skola beskattas, bör icke ur räkningen lemnas, hvad af flera talare blifvit betonadt, att, om man slår in på den väg, som här blifvit föreslagen, man skulle komma in på den förhatliga progressiva beskattningsmetoden och sålunda rubba grunden för vår nuvarande bevillningsförordning.

Dessutom kan jag icke tro, att denna så kallade sedelutgifningsrätt för de enskilda bankerna utgör någon så synnerligt stor förmån. Erfarenheten har visat, att i större städer bankrörelse kan bedrivas med samma fördel *utan* som *med* sedelutgifning. Detta är dock icke möjligt på landsbygden eller i de mindre landsortsstäderna. Der är sedelutgifningsrätten nödvändig, om man icke vill stryka bort de enskilda bankerna och dermed jemväl de fördelar de tillskynda hvar och en sin ort. För Göteborgs enskilda bank känner jag, att det på allvar blifvit satt i fråga, att banken skulle afsäga sig sedelutgifningsrätten. Då en enskild bank sålunda sjelf anser, att den icke har någon synnerlig förmån af sedel-

utgifningsrätten och är färdig att afstå derifrån, torde detta bättre än mycket annat bevisa, att förslaget att beskatta de enskilda bankerna efter deras sedelutgifning och efter de sedlar, de hafva ute, innebär ett misstag.

De tabeller, som åtfölja Bevillnings-Utskottets förevarande Betänkande, ådagalägga ock riktigheten af hvad jag anför. Ty under det enskilda banken i Stockholm håller en liten sedelmassa i rörelsen, är den dock den bank, som skördar den största vinsten, då åter en del andra bankanstalter, hvilka röra sig med en stor mängd egna sedlar, lemna relativt mindre behållning.

En beskattning sådan som denna är derföre orättvis i så måtto, att en bankanstalt, som med en ringa sedelutgifning lemnar den största profit eller fyra gånger så stor som en annan, skulle komma att beskattas procentvis lägre än banker med stor sedelutgifning men ringa inkomst. Att detta icke är billigt framgår äfven deraf, att en stor del af den utelöpande sedelmassan icke medför någon fördel för dessa banker, nemligen den, som motvaras af inneliggande riksmünt, och således är det blott den del, som öfverskjuter detta belopp, som kan sägas lemna någon avance, men hvilken ständigt varierar. När nu härtill kommer, att en mängd nya banker under sednare år tillkommit och nya sådana ännu väntas, och att således en stor konkurrens råder på detta område, som antagligen måste verka derhän, att vinsten mer och mer nedsättes, kan jag icke tro det närvarande ögonblicket vara lämpligt att införa en så beskaffad beskattningsmethod. — På dessa äfvensom af föregående talare anförda skäl yrkar jag bifall till Utskottets gjorda framställning.

Herr Friherre Liljencrantz: En ärad talare har i min första framställning velat finna, om jag så får säga, en förklenlig syftning beträffande förvaltningen af måhända den största enskilda bankanstalt i riket. Jag får med anledning häraf förklara, att sådant ingalunda varit min afsigt, och jag tror, att något dylikt svårligen skall kunna framletas ur mina ord. Jag delar fullkomligt de känslor af aktning, som den värde talaren sjelf uppgaf sig hysa för den ifrågavarande bankens styresman, och jag skulle derföre varit förhindrad att utslunga sådana beskyllningar. Jag förbigår derföre denna del af anförandet.

Men hvad jag deremot icke kan undgå att upptaga till besvarande, är den dementi, som samma talare gifvit åt min uppgift, att bankens halfva rörelsekapital utgjordes af dess utelöpande sedlar. För så vidt icke det sammandrag af de enskilda bankernas till Finans-departementet ingifna kvartalsuppgifter den 31 December 1866, som jag förskaffat mig och nu håller i min hand, är falskt, hvilket jag icke har anledning att förmoda, finner jag der, att Skånes enskilda bank hade utestående fordringar, den sista December förlidet år, till ett belopp af 10,597,808 R:dr och utelöpande sedlar samma dag 5,132,707 R:dr. Jag erkänner, att detta icke är fullt hälften, ty det skiljer på något mera än hundra tusen R:dr, men så nogräknade lära vi väl icke vara. Ett faktum är emellertid, att *omkring* hälften af Skånes enskilda banks rörelsekapital tillkommit genom utsläppande af sedlar.

Tillsär man nu förhållandet med Stockholms enskilda bank, så befinnes, att den hade i sedlar 1,174,375 R:dr, då fordringarne samma dag

uppgingo till 11,971,158 R:dr eller nära tio gånger summan af dess egna utelöpande sedlar. Nu vädjar jag till samma talare, som sjelf under längre tid på ett utmärkt sätt stått i spetsen för en enskild bankinrättning, huruvida den bank, som uppsamlat sådana kapital, hvilka eljest legat obegagnade och gjort dem fruktbärande, om icke den banken mera gynnat rörelsen än den, som låtit sedelfabriken starkt operera.

Hvad åter beträffar det nu gjorda förslaget, att man bör beskatta *vinsten* och icke sedelutgifningsrätten, frågar jag, hvarföre de enskilda bankerna blifvit föremål för ett sådant förslag? Jo! derföre att man anser dem utrustade med ett privilegium, som icke tillkommer andra näringar, andra affärsbolag. Men då bör väl dock detta privilegium utgöra måttet för beskattningsskyldigheten. Om dessa anstalter skola åläggas större förpligtelser, böra väl dessa beräknas efter den iördel, som de må skörda af denna rättighet och icke åläggas derföre, att bankrörelsen skötes väl och lemnar delegarne stora inkomster. Lika väl bör man då också säga om de små ångslupar, som gå mellan Röda bodarne och Riddarhusgränden och hvilka, efter hvad jag hört uppgifvas, lemna aktieegarne en utdelning af 15 å 20 procent: "Ja, detta är en liten näring, som vi måste beskatta." De omnibusar, som föra Stockholms befolkning från söder till norr böra också beskattas. Jag vet icke, att de enskilda bankerna — om man undantager sedelutgifningsrätten — äro begäfvade med andra privilegier än öfriga industriidkare här i landet åtnjuta. Skulle Herr Agardhs förslag vinna framgång, då borde de kommissionärer, som upplåna och åter utlåna penningar och hvilka, efter hvad ryktet säger, ofta tillskansa sig en glupsk vinst, också försättas i en exceptionel ställning och underkastas en undantagsbevilning. Jag vet med ett ord icke, hvar man då skulle stadna.

Åtskillige talare hafva fört frågan in på en principiel grund, då de tvistat, om den nuvarande privatbankslagstiftningen vore nyttig eller icke. Jag ville i mitt förra anförande icke upptaga tiden med någon utredning i detta hänseende, men då frågan kommit på tal, vill jag uttala min åsigt. Jag tror, att den största brist, som vidlåder vår nuvarande privatbankslagstiftning, är den, att de enskilda bankerna icke blifvit ålagda att hålla en viss riksmynskassa i proportion till deras utelöpande sedlar. Derigenom kan uppkomma ett så abnormt förhållande, som t. ex. hos Sveriges nordligaste bank, som, under det att dess riksmynskassa utgjorde endast 38,000 R:dr, hade utelöpande sedlar till ett belopp af 700,000 R:dr. Den, som velat packa in i en kappsäck 40,000 R:dr af dess sedlar och rest upp dit, skulle hafva sprängt banken. Att sådana missbruk finnas äfven på andra håll, torde icke kunna förnekas; och att fördenskull det vore skäl att ålägga dessa banker en sådan förpligtelse, som jag antyd, torde vara uppenbart.

Jag skulle äfven anse ganeligt, att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt minskades, ty för min del inser jag, att denna icke bör vara vidsträcktare, än att bankerna kunna uppfylla de funktioner, som åligga dem till allmänhetens bästa, eller kassakreditivrörelsen samt upp- och afskrifningsrörelsen.

Skulle

Skulle man åter vilja helt och hållet indraga sedelutgifningsrätten, tror jag icke, att i småstäderna några enskilda banker skulle längre komma att finnas.

Man ser, att de äfven *med* sedelutgifningsrätt gifva endast 7 à 8 procent. I vårt glest befolkade land skulle bankerna i sådant fall vara hänvisade till grundfonden såsom rörelsekapital, och räntan på denna fond kan icke räcka till förvaltningskostnaderna, beivringen m. m. och derjemte gifva en utdelning, som vore något så när tillfredsställande. Att förhållandet är annorlunda i de större städerna, medgifver jag, ty i dem kunna äfven icke-sedelutgivande banker bedrivas lika väl som banker med sedelutgifningsrätt, men i allt fall hemställer jag till dem, som ifrigast och skarpt tala emot de enskilda bankanstalterna: vore det angenämt, om i våra mindre städer de enskilda bankerna upphörde, om kassakreditiv samt upp- och afskrifningsrörelsen afstodnade? Icke träffade en dylik strypning kapitalisten. Nej, den träffade jordbrukaren. Och man behöfver blott gå till kvartalsuppgifterna för att finna detta bekräftadt. På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag om bifall till Bevillnings-Utskottets förslag.

Herr Svanberg: Jag kan omöjligt förena mig med dem, som här velat ställa enskilda sedelutgivande banker på samma linie som andra industribolag. För mig är det tydligt, att just för *sedelutgifningsrätten* dessa banker böra vidkännas en särskild beskattning. Orsaken är den, att dessa banker i detta hänseende uppträda täflande med sjelfva Riksbanken, och att detta är något eget för dem, som, mig veterligen, icke tillkommer andra bolag. Vid sådant förhållande, och då dessutom är känt, att vid missgynnande konjunkturer, då det visar sig, att papper icke erbjudas, som med fördel kunna belånas, bankerna kasta de sålunda lediga kapitalen in på Riksbanken att derstädes magasineras och sålunda få uppbära den ränta, som Riksbanken lemnar på upp- och afskrifningsräkning, för att så mycket som möjligt skydda sig för förluster, förenar jag mig med dem, som yrkat återremiss.

Herr Hedlund: Jag har blott begärt ordet för att få slagta en återuppstånden bock och göra det så grundligt, att den, såsom jag hoppas, aldrig mera må kunna resa sig.

Man har påstått, att den enskilda bankrörelsen vore i åtnjutande af något privilegium. Jag bestrider detta. Med privilegium för en rörelse menar man rättigheten för innehafvaren att med andras uteslutande drifva denna rörelse. Nu finnes icke för de enskilda bankerna någon sådan exklusiv rätt att bedriva bankrörelse, utan står det hvilket bolag som helst öppet att, efter af Kongl. Maj:t erhållen oktroj, uppträda och konkurrera med de bankinrättningar, som redan finnas. Vore det ett privilegium, skulle hvarken andra bolag kunna bildas för detta ändamål eller Kongl. Maj:t ega rätt att medgifva oktroj. Nu invänder man väl, att privilegiet skulle ligga i banklagens bestämelse om den så kallade nyttighetspröfningen eller Kongl. Maj:ts rätt att neka oktroj, om Kongl. Maj:t icke finner bankens bildande nyttigt för landet. För min del anser jag icke detta stadgande i lagen vara härtill lämpligt. I allt fall återkommer

jag till hvad Herr Lindström yttrat, att, om man finner detta stadgande, hvori man velat skåda ett privilegium, vara origtigt, så är det mot *detta* man bör vända sig, för att söka få lagstiftningen i denna del ändrad.

Vidare har man sagt, att de enskilda bankernas sedelutgifning skadade Riksbanken och inskränkte denna banks naturliga förtjenst på sin sedelutgifning.

Herr Lindström har redan lemnat *ett* svar på den frågan, och jag vill lemna *ett annat*. Det är verkligen icke så lätt, som man måhända tror, för "sunda förnuftet och rättskänslan", att afgöra detta, ty det hvilat på förutsättningen, att Staten har *uteslutande rätt* till sedelutgifning, och detta är en ganska tvifvelaktig sak. Flera länder finnas, der det icke erkännes, att Staten har denna rätt såsom ett monopol. Man säger, att det är till "Statens bästa." Ja! då kommer man också till Statens rätt att bränna brännvin och sälja tobak, hvilka näringar jemväl äro i en del länder monopoliserade. Man söker och försvara den nu ifrågasatta åtgärden dermed, att bankerna "tåla vid" en högre beskattning. Ja! det är ganska möjligt att de kunna det, men en annan fråga är, om *långtagarne* "tåla vid" att betala den högre afgäld, som bankerna då skulle affordra dem. Man hör så ofta i allmänna lifvet talas om, att den och den fabrikanten, den och den näringsidkaren "tål vid" att betala det och det. Ja! nog gör han det; men han tager skadan igen af sina kunder; derom kan man vara öfvertygad. I förbigående ber jag att få fästa uppmärksamheten uppå, att frågan om accis å hvitbetor är en annan affär, ty dessa hvitbetssockerfabrikanter skulle, om ingen särskild beskattning lades på deras rörelse, få en present af några millioner R:dr om året, och jag tror icke, att Staten gifver sådana presenter åt de enskilda bankerna. Hvad dem beträffar, är frågan om de tåla vid en så våldsam beskattning, som man här äskar. Jag kan icke gifva den annat namn än våldsam, då dessa banker erhållit oktroj under nuvarande beskattningsbestämmelser, och då man vidare besinnar, att deras aktier ofta öfvergå till högre belopp än nominela värdet på enskilda händer just till följd af den vinst, de gifvit. Det torde kunna ifrågasättas, huruvida ej sådana aktieegares rätt komme att blifva kränkt, derest en exceptionel beskattning skulle påläggas de anstalter, hvori de blifvit på god tro delegare. Jag anhåller om bifall till hvad Utskottet föreslagit rörande den ifrågavarande paragrafen af bevillningsförelagningen.

Herr Otterström: Jag hade icke ämnat begära ordet och jag har begärt det först, då jag hörde diskussionen gå utom ämnet. Så vidt jag fattat motionärernes förslag, åsyfta de att särskildt beskatta de enskilda bankerna för den vinst, som de hemta af sedelutgifningen. Sedermera har dock under debatten väckts förslag att på extra väg beskatta dessa banker för deras vinst i allmänhet *utan* hänsyn till vinsten af sedelutgifningsrätten, och detta anser jag vara en särskild fråga, hvilken icke hör till det ämne, som nu föreligger.

För bedömande af den vinst, dessa banker erhålla af sedelutgifningen, ställer jag mig på det sunda förnuftets ståndpunkt, och jag kommer likväl till ett annat resultat än åtskillige föregående talare. De hafva påstått, att de sedelutgifvande enskilda bankerna räkna 6 procent ränta å dess

utelöpande sedelmassa med afdrag endast af hvad tryckningen kostar. Jag vill med anledning häraf tillse, om verkligen kostnaden inskränker sig dertill. Jag finner då, att utom tryckningskostnaden dessa banker få vidkännas en icke ringa utgift för sedelskriften. Det är — och jag känner detta af erfarenheten inom den bankanstalt, af hvars styrelse jag är en medlem — ett icke litet besvär att skriva dessa tusentals sedellappar, och ingen gör det utan särskild ersättning.

Vidare utgår till de vexelagenter, som banken nödgas hålla i vissa städer och orter, för hvarje år ett ganska betydligt anslag.

Härtill kommer remisskostnaden, hvilken icke heller är obetydlig. Det finnes sedelutgifvande enskilda banker, som jag närmare känner och rörande hvilka jag kan intyga, då jag speciellt undersökt förhållandet, att den utelöpande sedelmassan återkommer till banken för hvarje gång efter omkring 4 veckors omlopp och således 12 gånger om året. Vid dessa remisser drabbas banken af betydliga kostnader, ja, så stora, att banken finner uträkning vid att låta ombudet i Stockholm resa till banken i första klassens vagn och bestå honom dagtraktamente för att bespara de större utgifter, som en sedelförsändning med posten skulle betinga. Ytterligare den ränteförlust, som banken gör på den riksmyntskassa, hvilken banken måste hafva ineliggande för att kunna göra face mot dess å vista förbindelser.

Slutligen kunna till allt detta läggas de högre löner och arfvoden, som bankerna måste gifva styrelserna och tjänstemännen för deras, just till följd af sedelutgifningen, ökade besvär och göromål.

Allt från år 1863, då den nya banklagen utkom, har jag också icke upphört att hviska i styrelsens öra: släpp icke ut sedlar i akt och mening att deraf draga vinst! Inskränk så mycket som möjligt sedelutgifningen till det ändamål, som dermed är afsedt — till befrämjande af upp- och afskrifningsrörelsen och särskildt kreditivrörelsen!

Jag har också blifvit på det märkvärdigaste sätt sannspådd. Utskottet har med tabeller visat, att sedelutgifvande enskilda banker finnas, som haft mindre vinst af sin rörelse än filialbanker, hvilka ej hafva rätt att gifva ut sedlar. Af Utskottets redogörelse synes vidare, att den sedelbank i Sverige, som i förhållande till sin rörelse haft minst sedlar ute eller Stockholms enskilda bank, skördat den största vinsten. För min del är jag fullkomligt öfvertygad, att det skulle vara väl, om man kunde göra något, hvarigenom begagnandet af sedelutgifningsrätten inskränktes, då man finner att åtskilliga bankstyrelser orätt uppfattat bankernas välförstådda intresse i detta fall.

I betraktande af hvad sålunda blifvit anfördt, kan jag följaktligen icke annat än tillstyrka bifall till hvad Utskottet här föreslagit, förvissad som jag är, att man icke kan komma längre. Jordbrukarne kunna visserligen — jag medgifver det — hafva något skäl till klagan öfver det sätt, hvarpå de enskilda bankerna gå till väga, men felet ligger icke i sedelutgifningen. Orsaken är att söka i det förhållandet, att dessa enskilda banker, hvilka skulle hufvudsakligen uppmuntra temporära besparingar, derigenom bilda kapital och utlemna dem i rörelsen, då de eljest förblifvit skrinlagda, gå långt utom denna uppgift för sin verksamhet, så snart de på deposition mottaga kapital mot en ränta, som högst kan betalas på intecknin-

gar och ännu mera då de upplåna penningar mot högre ränta. *Der* ligger, efter mitt förmenande, egentligen grunden till det nuvarande bank-systemets menliga inverkan på jordbrukets kreditförhållanden. Klart är att dessa måste lida, när de enskilda bankerna draga till sig kapital på lång tid, hvilka sannolikt eljest skulle annorledes användas och utlånas mot inteckningar i fastighet. Att förekomma detta, vet jag åtminstone ingen utväg. Jag hoppas dock, att bättre tider och lyckligare konjunkturer skola blifva bästa korrektivet, ty de enskilda bankernas intresse ligger, efter min uppfattning, icke deri, att räntefoten är hög, utan är jag öfvertygad, att bankerna göra bättre affärer i mån som räntefoten faller. Erfarenheten i andra länder och särskildt England bekräftar detta förhållande.

Herr Björck:

Herr Carl Ifvarsson: Jag anhåller att i största korthet få säga min mening, huruvida enskilda bankers sedelutgifningsrätt är ett privilegium eller ej. En talare har förklarad denna rätt icke innefatta något privilegium, emedan man dermed förstår, att en person har uteslutande rätt till en viss sak. I vanlig mening tror jag icke, att man så tager ordet privilegium. I allmänhet fordras blott Kongl Maj:ts tillstånd att få samma rätt, som egaren till ett äldre privilegium har. Om t. ex. en bank fått sedelutgifningsrätt, och denna rätt utsträckes till andra bolag eller banker, så inskränkes väl den första banken i sitt privilegium; men häraf följer dock icke att detta upphör, utan blott att äfven flera fått enahanda privilegium, som den förre har. Så har ju också förhållandet varit med Ridderskapet och Adels privilegier. Så äfven i viss mån med apoteksprivilegier. Det beror icke på banken sjelf att gifva ut sedlar; ty det till fordras Kongl. Maj:ts tillstånd. Jag tror således, att den bock en talare förmått sig skola så grundligt slagta, att den icke mera skall uppstå, icke i verkligheten funnits till; men att samma talare just tillskapat en ny bock, i motsats till den han trott sig slagta.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen framställde proposition dels på bifall till Utskottets hemställan, dels ock på dess återrörvisning till Utskottet. Båda dessa propositioner besvarades med ja och nej, hvarjente votering begärdes. Med anledning häraf uppsattes, justerades och anslögs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet under § 15 hemställt å sjetta sidan af dess Betänkande N:o 11,

röste ja;

Den, det ej vill,

röste nej;

Vinner nej, är Betänkandet i denna del till Utskottet återrörvisadt. Omröstningen utföll med 77 ja emot 88 nej; i följd hvaraf Kammarren återförvisat förevarande del af Betänkandet.

Utskottets hemställan under § 61, rörande Herr Landgrens der omförmälda motion.

Bifölls.

Slutligen föredrogs *Utskottets slut-yttrande nederst sid. 7 och öfverst sid. 8* rörande den inom Utskottet verkställda granskningen af gällande bevillningsstadga. Härvid yttrade:

Herr Nils Larson: Hvar och en vet, att hvarje riksdag åtager sig den bevillning, som är för nästa statsregeringsperiod nödig och fastställer den taxa, som, till dess ny stat blifvit uppgjord, skall lända till efterrättelse. I rubriken till nu gällande bevillningsstadga heter det: "Sveriges Rikes Ständers bevillning för år 1867 och påföljande år intill slutet af det år, under hvars lopp ny bevillningsstadga af Riksdagen fastställd blifver." Då nu innevarande Riksdag otvifvelaktigt kommer att åtaga sig den bevillning, som skall under år 1868 utgå, bör också Riksdagen fastställa de bestämmelser, under hvilka bevillningen skall utgöras. Ser man på innehållet af den nu föredragna punkten, så har Utskottet deri visserligen lofvat att framdeles inkomma med förslag angående procent- och sifferbeloppen; men af första hälften af punkten vill det synas så, som Utskottet icke skulle inkomma med förslag till ny bevillningsstadga i öfriga delar. Utskottet anser de hittills gällande bestämmelser, som icke varit föremål för rättelser, böra oförändrade bibehållas, och jag delar denna Utskottets åsigt. Jag vill dock anmärka, att formen för Utskottets framställning i nyssnämnda afeende icke synes häptyda derpå, att Kammarerna derom skulle fatta beslut. Utskottet blott omformuler förhållandet. Här gäller dock ingenting mer och ingenting mindre än det, huruvida bevillningsstadga skall, i enlighet med Riksdagens rätt och pligt, på vanligt sätt blifva fastställd eller ej. Det är icke nog dermed, att Utskottet eller Kammarerna uttalar en åsigt derom. Beslut måste fattas. Jag hemställer derfore, att Kammarerna måtte lägga sista delen af den föredragna punkten till handlingarne samt för sin del besluta, att nuvarande bestämmelser eller föreskrifter i gällande bevillningsstadga, hvilka icke varit föremål för rättelser, skola för nästkommande bevillningsperiod oförändrade bibehållas och förklaras vara till efterrättelse gällande.

Herr Kinmanson: Jag anser mig icke befogad att å Bevillnings-Utskottets vägnar här tala, men jag anhåller att få uttrycka min enskilda mening i detta ämne. Bevillnings-Utskottet har, enligt min tanke, två särskilda åligganden derutinnan, eller dels att utreda de frågor, som blifvit genom väckta motioner från Kammarerna till Utskottet hänvisade och att i anledning deraf föreslå Riksdagen beslut, dels att genomgå gällande bevillningsförordning och tillse, huruvida nödiga eller nyttiga förändringar i stadgan böra genom Riksdagen vidtagas. Bevillnings-Utskottets Utlåtande utvisar, att Utskottet fullgjort förra delen af denna dess verksamhet. Den nu föredragna punkten af Betänkandet innehåller derefter, att, sedan Statsverkets behof blifvit utredda och bevillningssumman bestämd, Utskottet kommer att om procent- och sifferbeloppen sig yttra. Om härvid Statens behof icke befinnas vara större, än att de kunna fyllas med vanlig procentberäkning, komma naturligtvis nuvarande bestämmelser i bevillningsstadgan att oförändrade bibehållas; men derest bevillningen måste, för att motsvara Statens behof, höjas, t. ex. afgiften för behållen inkomst från 1 procent till $1\frac{1}{2}$ eller 2 procent, så skulle det möjligen kunna inträffa, att man vid

en så vigtig förändring måste i stadgan göra modifikationer, för att åt den mindre inkomsten bereda någon lindring i bevillningsskyldigheten. Af dessa skäl tillåter jag mig fästa uppmärksamhet derå, att Kammaren icke nu bör binda händerna på sig genom att fatta beslut derom, att nuvarande bestämmelser i bevillningsstadgan skola oförändrade bibehållas. Jag tror icke, att rätta tidpunkten för ett dylikt beslut redan nu är inne. Först då slutligt yttrande från Utskottet inkommer, bör Kammaren, enligt min tanke, uttala sin åsigt och besluta angående bevillningsstadgan i sin helhet.

Herr Björck: Det gläder mig, att den siste talaren, som är ledamot af Bevillnings-Utskottet, icke ifrågasatt Riksdagens rätt att pröfva bevillningsstadgan äfven i de delar, som icke varit föremål för särskilda framställningar af Utskottet.

För min del anser jag den förste talaren hafva rätt deri, att Riksdagen måste enligt Regeringsformens 62 § besluta en ny bevillningsstadga och således jemväl fastställa de särskilda bestämmelser, under hvilka Statens behof må genom bevillning fyllas. Om således högre eller lägre bevillning än den nu bestämda skall utgå, så skall Riksdagen under alla förhållanden uttryckligen bestämma vilkoren derför.

Beträffande Herr Kinmansons påstående, att man skulle göra orätt att nu besluta, det sådana bestämmelser i bevillningsstadgan, hvilka icke blifvit genom Kammarens beslut förändrade, skola oförändrade bibehållas, så tror jag verkligen, att en viss sanning ligger i ett sådant yttrande. Man går möjligen Utskottet i förväg, om man beslutar, på sätt Herr Nils Larson föreslagit. Jag hemställer derfore, om icke Kammaren skulle behaga återremittera Betänkandet i nu föredragna del, i syfte att, då förslag till ny bevillningsstadga från Utskottet inkommer i anledning deraf att Statsverkets behof blifvit utredda och bevillningssumman bestämd, Kammaren har fullt fria händer. Man kan visserligen säga, att en strid skulle derigenom kunna i Riksdagens sista timme uppstå; men denna olägenhet uppväges af de fördelar, Herr Kinmanson påpekat.

Under flere föregående riksdagar har man på en gång pröfvat hela bevillningsstadgan, med undantag af procent- och sifferbeloppen och funnit sig väl deri; men klokast torde det vara nu, då betydliga förhöjningar kunna ifrågakomma, att i enlighet med Herr Kinmansons framställning återremittera punkten.

Herr Nils Larson: Jag frånträder mitt förut framställda yrkande samt förenar mig med Herr Björck om återremiss.

Herr Carl Ifvarsson: I anledning af icke allenast de af föregående talare anförda skäl utan äfven af den omständigheten, att Kammaren nyss fattade ett från Utskottets förslag afvikande beslut, tror jag det vara nödvändigt, att Kammaren återremitterar denna punkt; hvarfore äfven jag yrkar återremiss.

Öfverläggningen var slutad; och denna punkt blef derefter till Utskottet återförvisad.

§ 6.

Föredrogs ånyo Banko-Utskottets Memorial N:o 17, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes stridiga beslut rörande Banko-Utskottets förslag i Memorialet N:o 7, om förändrad lydelse af texten å Bankens sedlar.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 7.

Företogs ånyo till handläggning Banko-Utskottets Memorial N:o 18, i anledning af Kamrarnes beslut öfver Banko-Utskottets förslag rörande bankovinsten för år 1865.

Kammaren lade till handlingarne hvad Utskottet i de två första punkterna af detta Memorial hemställt; hvaremot yttrandet under punkten 3 godkändes.

§ 8.

Föredrogs ånyo Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtande N:o 1, i anledning af väckta motioner angående ändring af lagens stadgande om ränta.

Punkten 1.

Herr Myrtin: Vid justeringen af föreliggande Betänkande, deremot jag såsom ledamot af det Sammansatta Banko- och Lag-Utskottet mig reserverat, fann jag, att Utskottet icke sökt vederlägga alla de skäl, som tala för bifall till förslaget om frihet i ränteaftalet, utan syntes mig tvärtom de af Utskottet för förslagets afstyrkande åberopade motiver hafva bort föranleda ett annat slut, än det hvartill Utskottet kommit.

I Betänkandet förekommer nemligen följande: "Verkan af frihet i ränteaftalet beror i största mån deraf, att förhållandet emellan tillgången och efterfrågan på kapital jemväl kan fritt göra sig gällande; och nämnda verkan förtryckes mer eller mindre, der det sednare icke eger rum, såsom fallet måhända ännu kan befinnas vara här i landet, der, bland annat, de sedan icke särdeles lång tid tillbaka uppkomna bankinrättningarne, jemte andra orsaker, föranledt penningeströmmen att taga en förändrad riktning emot förr, samt i de förut vanliga vilkoren vid penningeförsträckningar medfört flera förändringar, hvilka göra sig mest kännbara för jordbruksnäringen.

Under den skiljaktighet i meningar, i fråga om ränteaftalet, som ännu här i landet eger rum, synes den åsigt, hvilken strider emot medgifvandet af en ytterligare utsträckning af den redan befintliga friheten, göra sig företrädesvis gällande bland idkarne af nyssnämnda näring; och då det är just denna hufvudnäringens idkare, som erfara största svårigheterna af nu gällande lagbestämmelser, hvarigenom användandet af in-teckningssäkerhet för låneförsträckningar motverkas, finner Utskottet häri ett skäl att icke nu tillstyrka en åtgärd, i hvilken nämnda stora samhällsklass för sig befarar en ännu betydligare olägenhet."

Då Utskottet medgifver, att det är jordbruksnäringen, som mer än andra näringar erfar de största olägenheter af nu gällande lagbestämmelse

om räntan, väntar man ej utan skäl, att Utskottet skulle tillstyrka en förändring i lagen härom, men i stället finner man motsatsen. Rigtigheten i princip af räntans frihet är så allmänt ansedd och erkänd, att för bevisningen af denna theoris sanning ej några ord behöfva spillas.

Deremot vill jag något uppehålla mig med frågan om belåning af in-teckningar och föreskrifterna derom i Kongl. förordningen af den 13 September 1864. För afhjelpande af de olägenheter, som af räntans frigifvande skulle uppstå med afseende å in-teckningar i fast egendom, har jag i min reservation framlagt ett förslag, innehållande bland annat, att in-teckning ej må ske för högre ränta än sex procent å föreskrifven hufvudstol.

Behöfligheten och nyttan af en dylik föreskrift torde bäst ådagaläggas genom anförande af exempel.

I en egendom, taxerad till 15,000 R:dr, är meddelad en in-teckning å 10,000 R:dr och 10 procent årlig ränta eller 1,000 R:dr om året. För-månsrätten enligt lag för denna in-teckning omfattar således icke mindre än 10,000 R:dr i kapital och tre års räntor derå eller 3,000 R:dr. Har egaren till fastigheten en annan in-teckning i densamma å 5,000 R:dr och 6 procent ränta, så kan en sådan in-teckning ej utan svårighet belånas till mer än omkring 2,000 R:dr, som utgör skilnaden emellan taxeringsvärdet å egendomen och den första in-teckningen å 10,000 R:dr med 3 års räntor. I min reservation är derföre föreslaget, att in-teckning ej må gälla för mer än 6 procent.

I afseende å verkan af räntans frigifvande helt och hållet har det anmärkts, att allmänna kassor, der in-teckningar nu få belånas, och förmyndare, som mot in-teckningssäkerhet hafva sina myndlingars medel utestående, skulle, om räntan blefve alldeles fri, uppsäga lånen till betalning och placera medlen på andra händer, der högre ränta och lika god säkerhet erbjödes.

Dessa farhågor anser jag temligen onödiga. Kassorna förvaltas af direktioner, som äro bundna af sina reglementen och de särskilda föreskrifter, hvilka eljest äro för dem meddelade.

Förmyndare åter hafva till åliggande att placera omyndiges medel mot fullgod säkerhet, som granskas och pröfvas af särskilde dertill utsedde gode män.

I begge dessa fall kan således förutsättas, att onödiga rubbningar i penningars placeraande ej skola ega rum, om räntan blir fri.

Vidare har man anmärkt, att, om en förmyndare underlåte att å de omyndiges medel betinga sig högsta möjliga ränta, den omyndiga, när han sjelf emottog sin egendom, skulle kunna med någon framgång, i händelse räntan varit fri, göra anspråk på att förmyndaren skulle hålla den omyndige skadeslös för skilnaden mellan den måhända gällande högre räntan och den som honom tillgodokommit. Detta tror jag icke heller är att befara, om, vid räntans frigifvande, tillika föreskrifves, att in-teckning ej finge meddelas för högre ränta än 6 procent.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra hemställer jag om bifall till Herrar Dicksons och Lindströms motioner, med det tillägg som innefattas i min reservation; men skulle Kammaren ej finna den af mig deri föreslagna redaktion till lagförändring antaglig utan önskar en annan re-

daktion, föreslår jag återremiss af Betänkandet till det Sammansatta Utskottet i det af mig nu angifna syftet.

Sedan Kammaren, med anledning af Herr Myrtilns yttrande, på Herr Talmannens framställning beslutat, att jemväl *punkten* 2 skulle gemensamt med punkten 1 komma under öfverläggning, fortsatte

Herr Lindström: När jag vid motionstidens sista timme väckte förslag om räntans fullkomliga frigifvande (den enda motion jag vid innevarande riksdag väckt), skedde detta ej utan stor tvekan och många betänkligheter, emedan jag visste, att det skulle stöta på ett starkt motstånd af en opinion, en förutfattad mening, som då åtminstone var temligen allmän. Men jag ansåg, att, om förslaget i sig var godt, jag derföre icke borde afstå från att yrka framgång deråt; och då erfarenheten nu mera visat, att dylika förut fattade opinioner gifvit vika för en bättre öfvertygelse, sedan frågorna blifvit grundligen utredda och pröfvade, vill jag icke öfvergifva hoppet att redan vid innevarande riksdag förslaget om räntans frigifvande kan vinna framgång. Hvilket som helst, är frågan numera blott en tidsfråga, och om den nu faller, skall den utan tvifvel åter snart framträda och vinna nöjaktig lösning.

För riktigheten af teorien om friheten i ränteafstal behöfver ej anföras någon bevisning. Denna är temligen allmänt erkänd och tillräckligt afhandlad. Frågan är numera blott praktisk och derföre lika lätt att fatta som lätt att lösa.

Hvad afses väl med denna motion? Jo, att de som hafva inteckningar att belåna, skola ställas i samma kategori som de låntagare, hvilka hafva andra värdepapper att erbjuda såsom säkerhet, så att konkurrensen på penningemarknaden blir fullkomligt fri. Männe icke en af de mest verkande orsakerna till det finansiela betryck, hvaröfver landtmannen klagat, är att söka just i den bristfällighet i lagstiftningen, hvars afhjelpande äsyftas med förslaget. Det är just detta band på jordbrukarne och fastighetsegarne, hvilket ligger i lagstiftningen om räntans maximum för vissa slag af värdepapper eller förnämligast inteckningar, som bidragit att gifva andra näringsidkare och låntagare öfvertaget och förnuått kapitalisterna att mot högre ränta och andra värdepapper än inteckningar utlåna sina penningar. Det är nemligen naturligt, att då, såsom förhållandet varit på sednare tider, räntan stigit, långifvarne heldre tagit andra värdepapper på kortare tid och med högre ränta än inteckningar, derå räntan ej får öfverstiga 6 procent. Redan innan Kongl. förordningen af den 13 September 1864 utkom, visade erfarenheten, att kapitalister på sidan om lagen betingade sig högre ränta än den högsta lagliga. Det gick under namn af provision och befanns vara fullt lagligt. Men sedan den nya lagen tillkommit, som för vissa slag af lån gjorde räntan fri, under det att den för vissa andra, såsom inteckningar, fortfarande hölls bunden, inträffade det, att, då räntefoten steg och långifvaren ej längre ville låta sig nöja med den lägre ränta som utgick för intecknade lån, man nu började införa äfven vid inteckningsbelåningar den så kallade provisionsberäkningen, hvarigenom räntan i själfva verket gjordes fri, och hvilket bevisar, att den, trots alla lagbud, icke kan i längden hållas fångslad, utan, mot eller med lag-

stiftarens vilja gör sig fri. Den fastighetsegare, som icke fann sig besvärad af att erlægga denna provision, blef visserligen likställd med hvarje annan låntagare, som af räntelagen ej var bunden, och hade ej skäl till klagan, men det fanns kapitalister, hvilkas grannlagenhet och uppfattning af lagbestämmelsen förbjöd dem att beräkna högre ränta än förut, men som likväl önskade draga fördel af den högre räntefoten, och dessa uppsade sina inteckningar, hvaraf följden blef den, att låntagaren fick vända sig åt annat håll, men i de flesta fall afvisades, då det var naturligt, att man ej till lägre ränta, än den som i allmänhet gick och gälde, ville utlåna sina penningar. Derföre har det också nu kommit derhän, att inteckningar ej längre äro på modet, och får det på detta sätt fortgå, så är den dag ej långt aflägsen, då man ej längre vill höra talas om belåning af fastighet.

Ej nog med att räntan är fixerad tör fastighetsinteckningar — den är äfven bunden för lån på längre tid än 6 månader, hvilket icke varit utan inflytande på lånerörelsen i allmänhet, bidragande till att framkalla de från vissa håll mycket öfverklagade s. k. korta lånen. Någon rimlig grund för den bestämmelse, att jag på lån, ställda att betala inom 6 månader, eger taga eller gifva hvilken ränta som helst, men så snart tiden går en dag derutöfver är bunden vid 6 procent, torde vara svårt att finna; och visst är att den ej är gynnsam för de många, som behöfva förlag på längre tid.

Det finnes ytterligare en omständighet, som talar för upphäfvande af nu gällande inskränkning i aftalet om räntan och som af en reservant vidrörts, nemligen att Staten sjelf och flera af Staten auktoriserade låneanstalter, såsom hypotheksföreningarne, äro oförhindrade att taga högre ränta å de obligationer, som de utsläppa i allmänna rörelsen.

Vidare bör tagas i betraktande, att, om den åsigt, hvilken försports inom Första Kammaren, skulle göra sig gällande, att Staten till betäckande af den så kallade statsbristen komme att utgifva obligationer — hvilket under nuvarande konjunkture torde möta svårighet, med mindre än att en temligen betydlig kapitalrabatt lemnas — blefve följden den, så länge den nuvarande räntelagen förblifver oförändrad, att de fleste, som hafva sina penningar utlånade mot inteckningar, uppsade dem och i stället köpte statsobligationer, hvilket än mer komme att öka jordbrukarnes finansiella förlägenhet. Det ligger således i deras och fastighetsegarnes eget välförstånd att räntan blir alldeles fri. För kapitalisten är det alldeles likgiltigt, ty han behöfver här i landet ej göra sig mycket besvär för att finna låntagare, hvilka mot fullgoda säkerheter betala den ränta, som högst gäller på penningemarknaden, och hade det varit i hans intresse, mera eller mindre uteslutande, så hade denna motion för visso icke af mig blifvit väckt.

På grund af hvad jag såväl nu som i min reservation haft äran anföra, anhåller jag om återremiss å föreliggande Betänkande, i syfte att 9 kapitlet 6 § handelsbalken och Kongl. förordningen den 13 September 1864 måtte upphävas, och att inteckningslagen måtte så förändras, att inteckning i fast egendom icke må fastställas för högre ränta än till sex för hundra om året.

Herr Rylander: Det var visserligen icke oväntadt, att penningmännen vid denna riksdag skulle framkomma med förslag om räntans fullkomliga frigifvande, men då vi hafva en sorglig erfarenhet af det steg i samma riktning, som togs för några år sedan, kan jag åtminstone icke annat än bifalla Utskottets förslag. Om räntan nu fullkomligt frigäfvades, skulle nemligen lätt kunna inträffa, att alla de inteckningar, som nu hvilat i bankerna, blefve uppsagda, hvarigenom förlägenheten kunde blifva större än den befintliga.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Jag kan icke bestrida den theoretiska rigtigheten af den statsekonomiska sats, att aftal om penningar bör vara lika fritt som aftal om hvarje annat föremål af värde. Men det är med de statsekonomiska teorierna som med de politiska, att man måste tillse huru deras tillämpning utfaller och noga beakta de bestående förhållandena, och hvad verkan derå de nya satserna måste komma att utöfva, innan man beslutar sig för deras antagande. Betraktar man från sådan synpunkt förhållandena, såväl då räntefriheten inom då bestämda gränser för några år sedan infördes, som nu då man ifrågasätter en ännu större utsträckning af denna frihet, skall man finna, på ena sidan, det något betydliga antalet jordbrukare och industriidkaré, som, under inflytelsen af förut gällande penninglagstiftning alltför mycket fördjupade i skuld, ovilkorligen behöfva låna penningar, för att kunna fortfarande bedriva sitt jordbruk eller sin industri, och, på den andra sidan, ett litet antal af stora penningeanstalter eller publika kassor, som disponera öfver största delen af landets kapitaltillgångar. Och då, vid ränteaftalets första lossande, ställningen visade sig sådan på landets penningemarknad, att ett litet fåtal säljare der var i tillfälle föreskrifva villkoren för den stora massan köpare, och detta missförhållande snarare har till- än aftagit under de sedan förflutna åren, har hvarken någon verkligen fri täflan kunnat ega rum eller kan den ännu finnas emellan långifvare och låntagare, som befinna sig i så olika belägenhet — och då dessa sednare utgöra flertalet bland den del af befolkningen, hvaraf landets jordbruk och industri hufvudsakligen bedrivs, måste det ligga i hela samhällets eget intresse att söka skydda dem emot följderna af den alltför plötsliga stegring i kapitalpriset, som, af ändring i lagstiftningen föranledd, icke af dem kunnat förutses. Och synes så mycket mera skäl härtill, som det var en följd af de gamla förhållandena, då den högsta lagliga räntan utgjorde 6 procent, att denna räntefot bestämt alla aftal om egendomsköp, likasom att den äfven var bestämmande vid anläggningen af fabriker och alla industriella företag; ty när man då företog sig att förändra den sedan urminnes tider gällande räntefoten, var det naturligt, att man i och med detsamma skulle förorsaka en rubbning i alla de aftal om och uppskattningar af egendomsvärden, som tillkommit under de gamla förhållandena, och för hvilka en till högst 6 procent bestämd ränta för utgjorde den nästan allmänt begagnade måttstocken, och derföre var det visserligen nödigt, att vid öfvergången åtminstone ställa så till, att denna rubbning af alla egendomsvärden icke blef för mycket kännbar för dem, som oförskyldt deraf drabbades. Detta var också orsaken, hvarföre man vid räntans frigifvande ansåg detta böra gå småningom, och derföre äfven medgaf frigörelsen endast inom vissa gränser,

samt sökte hålla de fasta egendomarnes värde undan inverkningarne deraf. Redan nu, efter så kort tidsförlopp, säger man dock, att steget bör tagas fullt ut, och att jordbrukarnes eget intresse fordrar detta, emedan svårighet eljest möter för honom att få sina inteckningar belånade i full jemlikhet med andra till belåning utbudna papper. Afväger man dock fördelarne för jordbrukarne i allmänhet af en dylik frihet och olägenheterna deraf, skall man icke undgå att finna de sednare öfvervägande, ty väl kan det vara möjligt, att det skall blifva lättare för en eller annan i förlägenhet stadd jordbrukare att få en mer eller mindre god inteckning, som han har att erbjuda, placerad uti någon bank, när han kan erbjuda högre ränta än 6 procent, men deremot möter den stora olägenheten för det stora antalet jordbrukare, hvars inteckningar nu finnas fast placerade emot högre ränta än 6 procent, att alla de kassor och enskilda personer, hvilka nu hafva dylika inteckningar, skola kunna finna sig föranlätne att, när räntan blifvit frigifven, fordra förhöjd ränta eller också uppsäga inteckningarne. Då man nu dertill besinnar, att, i enlighet med hvad jag redan förut har yttrat, penningarne disponeras af några jemförelsevis få skicklige och driftige förvaltare af stora penningeanstalter och kassor, som hafva lätt att följa hvarandras exempel, och att det är den stora mängden af egentligen mest små jordbrukare, som behöfva låna, men icke kunna hafva någon inbördes sammanhållning, kan det lätt hända, att de förra komma att föreskrifva vilkor för de sednare, och derigenom, åtminstone för någon tid, men som kan blifva långvarig nog, att framkalla stora olägenheter och uppdrifva räntan till en höjd, som är skadlig för jordbruket och industrien och derigenom för hela landet. Då man säger, att man vill skaffa jordbruket förmånen att kunna erhålla kapital emot en högre ränta än 6 procent, anser jag det icke eftersträfvansvärdt eller innefatta någon nytta för jordbruket, ty jag tror icke, att vår jord såsom den är förvärfvad, vare sig genom arf, köp eller nedlagdt arbete, under allmännast vanliga förhållanden kan bära högre ränta än 6 procent, och den antyddta fördelen skulle sålunda komma endast några få till godo, hvilka derigenom till en tid kunde hålla sig uppe emot en dem möjligen annars hotande undergång, men ej skulle det lända hvarken sådana jordbrukare som vilja behålla och förbättra sina jordstycken eller jordbruket såsom näring till något verkligt gagn.

Räntans fullkomliga frigifvande är numera endast en tidsfråga — jag medgifver det; men man kan gerna vänta, innan man tager ett steg till på den så nyss började banan, till dess man kommit så långt, att de anstalter, som äro afsedda att gifva jordbrukaren lån på längre tid, eller våra hypotheksinrättningar, hunnit uträtta så mycket, att större delen af den på jorden nu hvilande stora skuldmassan hunnit ej blott blifva förvandlad från sväfvande till fonderad, utan äfven kunnat i någon mån förminska. Då först kan det vara tid att vidtaga det nu ifrågasatta steget, men dessförinnan är det oklokt och ledande till förderfliga följder både för större samhällsklasser och för hela samhället, och derföre har jag med min röst inom Utskottet understött den segrande meningens och yrkar äfven nu bifall till hvad Utskottet hemställt.

Herr Lönnberg: Då det icke är fråga om en återgång till det som gällde, innan man vid 1862 års riksdag beslutade en utvidgad räntefrihet,

utan endast derom, huruvida man bör stadna vid hvad som då skedde eller gå något längre, synes mig det sednare vara i fastighetsegarnes intresse det önskeligaste. Jag vill dermed icke gå så långt som Herrar Lindström och Dickson, utan finner Herr Wallenbergs förslag mera ändamålsenligt. Under den på sednare tider rådande krisen har det i allmänhet varit svårt att få belåna inteckningar i bankerna emot endast 6 procent, och man har derföre äfven der, såsom förhållandet varit emellan enskilde personer, kringgått författningen genom att på förhand afdraga en så kallad provision eller på åtskilliga andra sätt, hvarigenom räntan i sjelfva verket blifvit betydligt högre än tillåtet varit. Då det sålunda visar sig, att man icke kunnat vinna ändamålet, utan att eludera lagen, torde deruti ligga bästa skälet för lagens rättelse i öfverensstämmelse dermed.

Herr vice Talmannen har sagt, att den Svenska jorden i allmänhet icke tål att bära högre ränta än 6 procent, och detta är nog i allmänhet riktigt, men för mången kan det understundom vara vida bättre att få penningar, äfven om de kosta något mera, än att alldeles icke kunna erhålla några. Mycket annat vore visserligen att säga om denna sak, men jag inskränker mig till att instämma med dem, som yrkat återremiss, eftersom det kan vara svårt att på stående fot ändra en lagparagraf, så att den fullt motsvarar hvad man åsyftar.

Herr Agardh: Utan att förneka det principiellt rigtiga i ränteaftalets fullkomliga frihet, och utan att bestrida att någon modifikation i bestämmelserna om räntefriheten kunde under nuvarande penningställning underlätta låns erhållande mot inteckning, torde det likväl kunna ifrågasättas, om det theoretiskt rigtiga också bör in praxi genomföras, liksom om man för ett tillfälligt behof bör införa en frihet i ränteaftalet, som man under andra förhållanden icke skulle vara böjd att medgifva. För egen del tror jag dessutom, att frågan om räntans frihet är till sina följder mera oberäknelig, än vid första påseendet torde synas.

Man utgår ifrån en lag, hvars rigtighet ingen lär bestrida, den om penningedyrhetens beroende af förhållandet mellan tillgång och efterfrågan; men då härvid förekommer, att förhållandena äro i viss mån olika för tvenne olika slags papper — för inteckningar och för de korta affärspapperen — så måste man noga taga sig i akt, att vid den nämnda lagens tillämpning man icke ur premisser, som gäller det ena slaget, drager konklusioner äfven för det andra. Dessa papper skilja sig nemligen i några viktiga omständigheter, således

1:o i hvad jag ville kalla *riskan*. När under en kritisk tid den så kallade räntan uppjagas till 8—10—15 procent, hvad är det väl som egentligen högre betalas? Vanligen finnes det under en sådan tid lika mycket penningar som förut och efteråt, men de hållas undan och måste framlockas genom en högre räntevinst. De hållas undan af fruktan för förlust, och det är således den större risken, som betalas med den högre räntan, med de öfverskjutande procenten. Att en sådan fruktan för förlust kan finnas, är väl temligen naturligt, enär säkerheten för de belånade papperen (vexlar, lån mot borgenssäkerhet o. s. v.) egentligen icke hvilat på något annat än långifvarens subjektiva tro på låntagarens förmåga att betala. Och just emedan man icke vet, om man någon längre tid efteråt kan hysa

samma tro till denna förmåga, ställas dessa papper på kort tid, under hvilken man antager att förhållandet icke bör kunna alltför mycket ändra sig. Vid goda inteckningar deremot är risken reducerad till den minsta möjliga, eller den är nästan ingen. Det är således endast den egentliga räntan som här betalas; och dessa papper böra således vara oberoende af de fluktuationer i räntans stigande och fallande, som under en kritisk tid äro vanliga.

2:o De båda slagen af papper skilja sig vidare deruti, att äfven sjelfva räntan är beroende af olika slags tillgång och efterfrågan. Man måste nemligen skilja emellan det *stadiga* behovet på penningar inom ett land och det *tillfälliga*, den stadiga tillgången på kapital och den som tillfälligtvis kan förekomma. Det är tillfällighetsbehofven, som tillgodoses med de korta affärspapperen, och det är väl godt att räntan för dessa är fri. Den skicklige och företagsamme affärsmannen, som vid en tillfällig konjunktur ser en möjlighet att kunna förtjena, bör kunna få förskaffa sig penningar mot huru hög ränta han tilltror sig kunna betala. Inteckningar afse deremot den fixa placeringen, och räntan för sålunda placeradt kapital bör väl icke göras beroende af tillfälligt behof. Också tror jag, att i flera länder (t. ex. England), der räntan en längre tid varit fri för affärspapperen, förhållandet varit olika för det fixt placerade kapitalet. Man anser vanligen, som jag tror, att ränteaftalets fullkomliga frihet fordrar en viss kapitalrikedom inom landet och ett högre kulturstadium. Den fattige lånar egentligen för att nödortfigt kunna draga sig fram; den rike lånar för vinst — för att förtjena mera. Jag fruktar, att Sverige måste anses såsom ett kapitalfattigt land, och der mängden af lånebehöfvande skulle hafva svårt att skydda sig för räntefrihetens missbruk.

Jag har med dessa anmärkningar velat antyda, att det gifves vigtiga skilnader emellan dessa olika slags papper, och att det icke får antagas, att hvad som gäller om det ena slaget, derföre nödvändigt äfven måste gälla om det andra. Det återstår att efterse, om man från förhållandet mellan det stadiga behovet och den stadiga tillgången på kapital i vårt land verkligen kan hemta anledning att utsträcka friheten i ränteaftalet till de papper, som endast af nämnda förhållande böra vara beroende.

Jag tillåter mig då först påpeka, att räntan (den egentliga och den, som utgår för det fixt placerade kapitalet) måste vara beroende eller stå i ett bestämdt förhållande till värdet af produktiv egendom (den som ger afkomst, i motsats till afkomsten sjelf och sådan egendom, som icke ger afkomst). Är t. ex. allmänna räntefoten 6 procent, men jag genom att köpa landtegendom kan erhålla 8 procent för mitt kapital, så är väl tydligt, att jag köper landtegendom; eller äro hyrorna i en större stad högt uppdrifna, och jag genom att ega ett hus kan erhålla 8—10 procent för köpeskillingen, så köper jag heldre ett hus än utlånar mitt kapital mot 6 procent. Har jag deremot t. ex. en fabrik, som ger mig endast 4 procent, så säljer jag, för att genom utlålandet af mitt kapital derför erhålla 6 procent i ränta. Om räntefoten i ett land höjes, utan att afkastningen af produktiv egendom stiger i lika grad, så måste egendomsvärdet falla; ty kan jag få högre ränta för utlånad kapital, så önska naturligtvis alla egendomsinnehafvare att sälja, och egendomen måste falla i pris, tills afkomsten

af dess lägre beräknade värde motsvarar den ränta, som kan erhållas om kapitalet utlånades.

Räntan för det fixt placerade kapitalet och värdet af produktiv egendom i ett land bero således af hvarandra. Har, såsom hos oss, räntan varit genom lag bestämd till en viss procent, så har egendomsvärdet också rättat sig derefter, det har fixerat sig till ett visst belopp, motsvarande den genom lag bestämda räntan. Kan man nu, efter det hos oss fixerade egendomsvärdet, af den allmännaste produktiva egendomen med svårighet deraf erhålla en afkomst, som motsvarar 6 procent; är vidare kapitaltillgången i allmänhet knapp och räntan således har en naturlig benägenhet att stiga, så måste det vara tydligt, att en frigörelse af räntan skulle hos oss hafva till följd, att den allmänna räntefoten höjdes och således äfven att egendomsvärdet måste falla.

Men, invänder man sannolikt, i andra länder har man borttagit räntevånget, utan att detta medfört sådana följder. Med afseende härpå tillåter jag mig anmärka, att hvad jag ville kalla den *naturliga räntan*, eller den som utan någon i lag gifven bestämning motsvarar värdet af produktiv egendom, måste vara olika för olika länder och beroende af många olika omständigheter, som gälla för det ena landet men icke för det andra. Jemför man länder, der jordbruk under en eller annan form är hufvudnäringen, så blir den naturliga räntan hufvudsakligen beroende af ländernas naturförhållanden. För att med ett exempel förtydliga detta tillåter jag mig påminna om ett land, som visserligen är något långt bort sökt, men som har fördelen att visa en skarp motsats till vårt eget, jag menar China. Det har ett klimat, som är särdeles gynnsamt för växtiligheten; jorden är naturligen fruktbar och har genom en fler-tusenårig kultur blifvit det ännu mera; landet är genomskuret af vattendrag, som man genom kanaler och smärre vattenledningar gjort sig till godo för att öfverspola fälten. Skickligheten i åkerbruk har under en lång kultur blifvit allmän. Genom att använda olika växtslag tager man af jorden 2—3 skördar om året; riset, som är det allmänna sädeslaget, är utomordentligt gifvande; landet är öfverbefolkadt och således jordbrukets produkter lätt afsättliga. Om man såsom en följd af dessa lyckliga förhållanden genom åkerbruk, genom att ega jord kan förtjena mycket, så måste det äfven vara lätt förklarligt, att penningen, genom hvilken jag kan sättas i tillfälle att förvärfva sådan egendom, äfven måste vara dyr; och det uppgifves också, att den lagliga räntan är 12 procent, men att i praxis räntan varierar mellan 18 och 36 procent. Om man nu med China eller med andra af naturen rikt lottade länder jemför Sverige, så måste det vara tydligt, att jordegendom, som ger en så olika afkastning i dessa olika länder, måste ega ett mycket olika värde, och följaktligen att den *naturliga räntan* för penningen äfven borde vara mycket olika. Hade man med afseende på olikheten af denna naturliga ränta för olika länder bestämt den *lagliga* räntan, så kunde det måhända för det ena landet vara lika mycket skäl som för det andra att göra räntan fri. Men förhållandet är i stället, som jag tror, att den lagliga räntan har så att säga en historisk grund. Räntan fixerades nemligen under den Romerska republikens sednare tid till 6 procent, efter att förut både i Grekland och Rom hafva varit 10—12 procent, och med Roms verldsherravälde öfvergick den lagliga bestämningen af 6 procent till

de flesta stater i Europa. Står nu denna lagliga ränta icke i något bestämdt förhållande till den naturliga, så är tydligt att der landets produktiva kraft är större, eller der hufvudnäringarne kunna draga en högre ränta än 6 procent, der måste räntetvänet kännas starkare och utan synnerlig fara äfven kunna afkastas. Men sådant är derföre icke förhållandet hos oss, och vi hafva således icke heller i andra länders exempel någon maning att efterfölja dem.

Då jag således tror, att följden af ränteaftalets frihet skulle blifva en stegring af räntan och dermed äfven ett fallande af egendomsvärdet, så synes det mig, som man väl hade skäl att betänka sig, innan man vidtog en åtgärd af så ingripande beskaffenhet. För egen del anser jag mig icke kunna annat än förorda bifall till Utskottets Betänkande.

Många af Kammarens ledamöter hördes häruti instämma.

Herr Jonas Jonasson från Calmar län: Man tyckes antaga, att räntefriheten skulle lända jordbrukarne till fördel, men erfarenheten utvisar dock ett motsatt förhållande, ty 1862 års riksdagsbeslut kan betraktas såsom grunden för allt det obestånd och den förlägenhet, hvaruti jordbrukarne nu befinna sig. I förbigående vill jag nämna, huru tillståndet är i min ort. Då en person icke kan betala, utan exsekutor står i begrepp att taga hans egendom i mät, vänder den behöfvande sig till någon kapitalist, hvilken vanligen tillika är handlande, och får hjälp, men emot 10, 15, 20 ja till och med 25 procent ränta. Den hjälpbehöfvande måste naturligtvis underkasta sig dylika stränga vilkor, för att icke med hustru och barn och allt komma på bar backe. Men hvad blir väl följden, när 6 månader förflutit och gäldenären icke kan betala? Jo, han får fortsätta en tid med länets omsättning, alltjemt på mer och mer betungande vilkor, ända till dess kapitalisten har hela egendomen i sina händer. Detta bevisar ju, att räntefriheten icke länder den jordbrukande och mindre bemedlade samhällsklassen till någon fördel, utan tvärtom är för dem det största förderf man kan tänka sig. Det är sannt, att en dylik frihet kan passa de jordbrukare, som äro kapitalister, men för den stora mängden är det skadligt, och yrkar jag derföre bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Åke Andersson: Det steg, man tog vid 1862 års riksdag, har jag ännu icke kunnat inse hafva ledt till någon nytta, utan snarare tvärtom, och det torde således icke vara skäl att ännu vidare utsträcka friheten på denna bana, och får jag derföre samt på de af Herr Agardh utförligt framställda skäl yrka det föredragna Betänkandets godkännande.

Herr Rosenberg: Jag skall ej lång stund taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk, men då jag haft äran att vara ledamot i det sammansatta Utskott, som behandlat frågan, anser jag mig pligtig att lemna några upplysningar med anledning af hvad under diskussionen nu förekommit. Vore det fråga om att nu diskutera en naken princip eller riktigheten af en theoretisk sats, då vore det icke så godt att försvara Utskottets Betänkande, ty nog måste man i principen medgifva, att aftal om penningar bör vara lika fritt som aftal om hvarje annan vara. Men

nu tror jag, att man kan bortse från teorien och i stället bör beakta hvad som för fäderneslandet kan vara det nyttigaste. Detta har åtminstone ledt mitt omdöme, då jag röstat för afslag å de ifrågavarande motionerna, hvilkas godkännande säkerligen skulle för större delen af våra jordbrukare förorsaka ett fullkomligt förderf. Frigifver man räntan, komma alla inteckningar att i första rummet uppsägas, under yrkande att högre ränta måste förskrifvas, och derigenom skall det lätt nog gå derhän, att det blifver omöjligt för egendomsegaren att erhålla några penningar. Man bör betänka, att den nu ifrågasatta åtgärden icke kan försiggå lika lätt, som den man beslöt sig för vid 1862—1863 årens riksdag. En talare har nyss utförligt framställt skilnaden emellan de olika slagen af papper, och denna upptäcker man äfven lätt i det praktiska lifvet. Om man ser på en handel, finner man, att samma kapital kan på en kort tid omsättas ganska många gånger, och äfven om handlanden får betala kapitalet ganska drygt, kan han genom dess användande på detta sätt göra en högst betydlig vinst, och derfore vore det orätt att förmena honom att förskaffa sig penningar mot så hög ränta som helst. Annorlunda förhåller det sig, då penningar äro placerade i en egendom, ty i den kultur, hvori Svenska jorden för närvarande står, kan den, enligt hvad en talare nyss yttrat, icke bära högre ränta än 6 procent. För min del tror jag icke ens, att den kan bära så mycket. I fråga om våra hypoteksbankers torde man nemligen erinra sig, att lån deri icke beviljas till mer än egendomens halfta värde, hvilket eger sin grund deruti, att man anser jorden icke kunna bära mera än 3 procent. Om man nu genom den föreslagna åtgärden vill sätta in-teckningshafvare i frestelse att helt hastigt uppsäga sina in-teckningar, då går i sanning vårt Svenska jordbruk en mörk framtid till mötes. Må vi derfore, heldre än att tillämpa några abstrakta principer, taga i öfvervägande de bestående förhållandena, och jag är öfvertygad, att man skall finna det rådligast att ej göra någon ändring i de nuvarande bestämmelserna.

Jag yrkar således bifall till det sammansatta Utskottets Betänkande. Flere ledamöter hördes häruti instämna.

Herr Björck:

Öfverläggningen förklarades slutad; och Kammaren biföll på särskilda propositioner hvad Utskottet under de föredragna tvenne punkterna yttrat och hemställt.

Punkten 3.

Herr Medin: Jag ämnar visst icke lång stund upptaga Kammarens tid, men jag anser, att min motion icke bör begrafvas i fullkomlig tysthet. Allt ifrån början har jag varit emot räntans frigifvande, och har genom min motion åsyftat att sätta en gräns för räntan äfven på de korta papperen. Jag vill emellertid icke yrka återremiss, eftersom föga framgång för min mening dermed torde beredas.

Herr Rosenberg: Då Herr Medin icke framställt något yrkande, torde det icke vara nödigt att tillägga någonting utöfver hvad Utskottets

Betänkande i denna punkt innehåller, hvarför jag inskränker mig att yrka bifall dertill.

Vidare anfördes icke; och Utskottets hemställan under jemväl denna punkt bifölls.

§ 9.

Anmäldes samt bordlades:

Stats-Utskottets Utlåtanden N:ris 66 och 67, och

Banko-Utskottets Utlåtande N:o 19.

På framställning af Herr Talmannen beslöt Kammaren, att främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle för bordläggning andra gången uppföras dels nyssnämnda nu anmälda ärenden, dels följande å dagens föredragningslista upptagna, förut endast en gång bordlagda ärenden, nemligen: Lag-Utskottets Utlåtanden N:ris 59—62 samt Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:ris 5 och 6) Utlåtanden N:ris 35, 36 och 37.

§ 10.

Upplästes och godkändes protokollsutdrag angående de beslut, som Kammaren under denna dags sammanträde fattat.

Sammanträdet afslöts kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Torsdagen den 11 April.

Kl. 6 e. m.

§ 1.

Protokollen för den 8 och 10 i denna månad justerades.

§ 2.

Kammaren beviljade Herr *Lithner* ledighet från riksdagsgöromålen under 8 dagar från den 17 i denna månad.

§ 3.

På Herr Talmannens framställning medgaf Kammaren, att, innan behandlingen af bordlagda ärenden började, Herr *Kolmodin*, som för sådant ändamål begärt ordet, nu fick afgifva en af honom sammanfattad motion angående resekostnadsersättning åt Riksdagsmannen Herr *O. Lagergren*.